

לקוטי תורה • וזאת הברכה • מאמר 5

מזמור שיר חנוכת הבית כוי ולא שמחת אויבי לי

”מזמור שיר חנוכת הבית... ולא שמחת אויביי ליי”

המלאכים שהתנגדו לבריאת האדם הושתקו בחנוכת בית המקדש, משום שנשמת האדם, אף שהיא יורדת לתוך גוף גשמי, נעלית מהמלאכים: אין לה גוף משלה, מקורה נעלה יותר, ושורשה משותף לה ולתורה; לכן רק נשמות יכולות להתבטל לה' כנר המתבטל לאבוקה ולהיעשות דירה בתחתונים לשכינה.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

Likkutei Torah

הפרשה החסידית

likkuteitorah.com/he/likkutei-torah/vezos-haberachah/5/

הנקודה

המלאכים שהתנגדו לבריאת האדם הושתקו בחנוכת בית המקדש, משום שנשמת האדם, אף שהיא יורדת לתוך גוף גשמי, נעלית מהמלאכים: אין לה גוף משלה, מקורה נעלה יותר, ושורשה משותף לה ולתורה; לכן רק נשמות יכולות להתבטל לה' כנר המתבטל לאבוקה ולהיעשות דירה בתחתונים לשכינה.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר מפרש את "אויביי" שבתהילים פרק ל' כמלאכים שאמרו "מה אנוש" בשעת הבריאה, הודו במתן תורה, שמחו בחטא העגל והושתקו על ידי המשכן ובית המקדש. מדוע הנשמות נעלות יותר? למלאכים יש גוף מאוויר ואש זכים; הם תופסים מקום וזמן, שירתם נשמעת ונאמרת בזמנים קבועים, והם יכולים להיראות לעין. לנשמות אין גוף; שירתן היא הבנה טהורה, בלתי פוסקת ואינה נשמעת. המלאכים התנגדו רק לירידת הנשמה לתוך גוף, אך ירידה זו היא התכלית: באמצעותה יש לה' דירה בתחתונים. בית המקדש גילה את השכינה, שהעניקה לישראל השתחוואה פנימית, ביטול עצמי כנר לפני אבוקה; הארה ממנה נותרה בבית הכנסת בשעת התפילה, ורק נשמות, ולא מלאכים, יכולות להתבטל כך. החנוכה המשיכה אורות נוספים, כפי שקרבנות הנשיאים, שנים־עשר קרבנות, פעלו עבור כל שבט. "מזמור" הוא שירת המלאכים באמצעות כלי, ו"שיר" הוא שירת הנשמות בלא כלי; שניהם התגלו בחנוכה. לבסוף, שלוש המשמעויות של "דיליסני" מציינות את שלושת היתרונות של הנשמה.

מבנה

1	טענת המלאכים	¶1
"אויביי" שבמזמור הם המלאכים שהתנגדו לבריאת האדם ושמחו בחטא העגל, והושתקו על ידי המשכן ובית המקדש; האדם נעלה מהמלאכים.		
2	מלאכים ונשמות: שירה, ראייה, מקום וזמן	¶2-5
גם נשמות שרות, אך בלא קול; למלאכים גופים מאוויר ואש, ולכן שירתם נשמעת, אפשר לראותם והם שרים בזמנים קבועים, ואילו הנשמות משבחות בלי הפסק.		
3	ירידת הנשמה והמקדש	¶6
המלאכים התנגדו לירידת הנשמה לתוך גוף, אך ירידה זו יוצרת דירה לה' בתחתונים; השכינה שורה בישראל באמצעות המקדש הגשמי, וכיום באמצעות בית הכנסת.		
4	שני סוגי השתחוואה	¶7-8
השתחוואה חיצונית מכניעה את ההתנהגות; השתחוואה פנימית מבטלת את העצמיות כנר הנבלע באבוקה. היא באה מההתגלות בבית המקדש, נמשכת באופן קלוש בתפילה במניין, והיא אפשרית רק לנשמות.		
5	חנוכה וקרבנות הנשיאים	¶9-10
חנוכה היא התחלה שיש בה תוספת מתנה, הממשיכה אורות נוספים; הקרבנות הזהים של הנשיאים נכתבו שוב ושוב שנים־עשר פעמים, כדי שכל שבט ימשיך אבוקה משלו, לכל הדורות ובהנוכה.		

מזמור הוא נגינה באמצעות כלי, שירת המלאכים באמצעות כלי; שיר הוא קול, שירת הנשמות בלא כלי. סדר המילים מראה עלייה מלמטה או ירידה מלמעלה.

התנשאות, עוני ושאיבת מים: מקורה של הנשמה נעלה יותר, אין לה גוף משלה, והיא נמשכת מחכמה יחד עם התורה; לכן היא ראויה יותר מהמלאכים לשכינה ולתורה.

מושגים

ביטולביטול

הנחת תחושת העצמיות לפני ה'; צורתו הנעלית ביותר היא נר שאורו מתמזג באבוקה.

שכינהשכינה

נוכחות ה' כפי שהיא שורה בגלוי בתחתונים; היא כנסת ישראל, מקור נשמות ישראל.

השתחוואה פנימית וחיצונית השתחוואה בבחינת פנימיות וחיצונית

השתחוואה חיצונית מכניעה את הגוף, אך העצמיות נותרת; בהשתחוואה פנימית לא נותר רצון מלבד רצון ה'.

מזמור ושירמזמור ושיר

נגינה בכלי ושירה בקול: שירת המלאכים המלוכשת בכלי ושירת הנשמות בלא כלי.

דירה בתחתוניםדירה בתחתונים

תכלית הבריאה, המושגת רק כאשר הנשמה יורדת לתוך גוף גשמי.

חנוכה כלשון חינוךחנוכה מלשון חינוך

התחלה המציינת תוספת מעבר לרגיל, הממשיכה אורות עליונים נוספים.

קטע 1 • 11

טענת המלאכים

1 מזמור שיר חנוכת¹ הבית כו' ולא שמחת² אויבי לי.³ הנה בשעת בריאת האדם קטרגו מלאכי השרת לפני הקב"ה ואמרו מה אנוש⁴ כי תזכרנו כמ"ש ברכות בראשית פרשה ח'⁵ ואח"כ בשעת מתן תורה כשהקדימו

"מזמור שיר חנוכת הבית...". "ו'לא שמחת אויבי לי". בשעת בריאת האדם קטרגו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא ואמרו: "מה אנוש כי תזכרנו?", "כפי שנכתב במדרש רבה, בראשית, פרשה ח'. לאחר מכן, בשעת מתן תורה, כאשר

המאמר פותח בתהלים ל', שדוד חיבר לחנוכת בית המקדש, ושואל מי הם ה"אויבים" שה' לא נתן להם לשמוח. המדרש מספר שכאשר הי' ברא את האדם, המלאכים התנגדו וציטטו: "מה אנוש כי תזכרנו?". לדעתם, יצור שכירי זה אינו ראוי לתשומת לבו של ה'

ישראל נעשה לנשמע הודו⁶ ואח"כ בשעת חטא העגל שמחו שנמצא כדבריהם שבעוד מ' יום אחר מ"ת שהיה פכ"פ כו' הפך לבם כ"כ.

ישראל הקדימו "נעשה" ל"נשמע", הודו בכך. לאחר מכן, בשעת חטא העגל, שמחו שהתברר כדבריהם: שבתוך ארבעים יום לאחר מתן תורה, שהיה פנים אל פנים וכו', נהפך לבם במידה כזאת.

בסיני, כשישראל אמרו "נעשה" לפני "נשמע" והתחייבו עוד לפני שידעו מה ייאמר להם, הודו המלאכים שטעו. אבל כשישראל עשו את עגל הזהב, רק ארבעים יום לאחר שה' דיבר עמם "פנים אל פנים", שמחו המלאכים ונראה היה שטענתם המקורית הוכחה כנכונה.

אך בשעת מעשה המשכן ערבה שחתם לפי שמלאכת המשכן מכפר על מעשה העגל שלכן היה זהב במשכן לכפר על הזהב שבעגל

אך בשעת עשיית המשכן התערפלה שחתם, מפני שעבודת המשכן מכפרת על מעשה העגל. משום כך היה במשכן זהב, כדי לכפר על הזהב שבעגל.

המשכן, המקדש הנייד במדבר, כיפר על העגל — זהב תמורת זהב — וכך נפגמה שמחת המלאכים. המילה המודפסת "שחתם" נקראת לכאורה "שמחתם", כלומר שמחתם, והביטוי מזכיר את לשון ישעיהו: "ערכה כל שמחה"

ולכן אמר דוד על בנין בהמ"ק⁷ מזמור שיר חנוכת הבית כו' ולא שמחת אויבי לי הם המלאכים שקטרגו. ולכן אמר דוד על בניין בית המקדש: "מזמור שיר חנוכת הבית... ולא שמחת אויבי לי" — אלה המלאכים שקטרגו

ה"אויבים" במזמורו של דוד אינם אויבים אנושיים, אלא המלאכים המקטרגים. חנוכת הבית השתיקה אותם, משום שהראתה שהאדם, למרות כישלונותיו, יכול להיות מקום משכן לה'

והיינו שבנין בהמ"ק הוא ענין אחד עם מעשה המשכן (וכה"ג הביא בספר ערכי הכינויים שחיבר בעה"מ סדר הדורות בערך אויב ועיין בגמרא בקדושין) (דף ע"ב) מאי את אויבים בשער⁸ כו' ועיין בבראשית רבה פנ"ד.

היינו, בניין בית המקדש ועשיית המשכן הם עניין אחד. (כעין זה מובא בספר ערכי הכינויים, שחיבר בעל סדר הדורות, בערך "אויב"; וראו גם בגמרא בקידושין) (דף ע"ב): "מאי את אויבים בשער..."; וראו גם בבראשית רבה, פרשה נ"ד.

אף שהמזמור מדבר בבית המקדש ושמחת המלאכים נפגמה בעקבות המשכן, מדובר בנושא אחד ולכן הפסוק מתאים. ההערה שבסוגריים מביאה מקבילות שבהן "אויבים" מתפרש שלא כאויבים רגילים. את "אויבים בשער" שבגמרא, המסבירה שמדובר בתלמידי חכמים המתנצחים בדברי תורה ולבסוף נעשים אוהבים, מוצאים בקידושין ל' ע"ב; נראה שהציון המודפס "דף ע"ב" משובש.

ולהבין ענין קטרוג הזה של המלאכים⁹ שאמרו מה אנוש כו' שאמרו המלאכים שהמה במדרגה עליונה יותר מן האדם. והתשובה היתה שהאדם הוא יותר נעלה.^{10, 11, 12, 13}

כדי להבין את עניין קטרוגם של המלאכים, שאמרו "מה אנוש...": המלאכים טענו שהם במדרגה גבוהה יותר מן האדם, והתשובה הייתה שהאדם נעלה יותר.

כאן מוצגת השאלה המרכזית של המאמר: המלאכים טענו שמדרגתם גבוהה משל האדם, אך ה' השיב שהאדם נעלה יותר. בהמשך המאמר מוסבר באיזה מובן הנשמה שבאדם עולה על המלאכים, ומדוע בכל זאת יכלו המלאכים להתנגד.

קטע 2 • 21-5

מלאכים ונשמות: שירה, ראייה, מקום וזמן

2 ולביאור זה צריך להבין ענין מלאכים ונשמות כי הנה מצינו שהמלאכים אומרים שירה^{14, 15, 16, 17} ולא

מצינו כן בנשמות ובאמת גם הנשמות אומרים שירה^{18, 19, 20} תמיד

כדי לבאר זאת יש להבין את עניינם של מלאכים ונשמות. הנה מצאנו שהמלאכים אומרים שירה, ואילו לגבי הנשמות לא מצאנו, זאת. אך האמת היא שגם הנשמות אומרות שירה תמיד

כדי להשיב יש להבין את ההבדל בין מלאכים לנשמות. בכתובים מתואר לעיתים קרובות שהמלאכים שרים, אך לא מצאנו תיאור כזה על הנשמות. אדמו"ר הזקן אומר שגם הנשמות שרות, ותמיד

שהרי יש להם עליות וירידות תמיד מחיל אל חיל וכמ"ש והיה מדי חודש בחדשו^{21, 22} כו' ואח"כ חוזרים לג"ע התחתון וחוזרים ומתעלים לג"ע העליון כו'

שהרי יש להן עליות וירידות תמיד, מחיל אל חיל, ככתוב: "והיה מדי חודש בחדשו..."; ולאחר מכן הן חוזרות לגן עדן התחתון ושוב עולות לגן עדן העליון וכו'.

הנשמות בעולם הבא עולות תמיד "מחיל אל חיל": בכל ראש חודש ובכל שבת, כפי שנאמר בישעיהו, הן עולות מגן עדן התחתון לגן עדן העליון ולאחר מכן חוזרות. כל עלייה כזאת היא מעין שירה.

וידוע דכל הילוך ועלייה היינו ע"י שיר דוקא²³ כענין כל בעלי השיר יוצאין בשיר²⁴ ונמשכין בשיר כמבואר בלק"א הגדול.^{25, 26} אלא שלא מצינו מפורש כן במקרא.^{27, 28}

וידוע שכל הליכה ועלייה נעשות דווקא באמצעות שיר, כענין "כל בעלי השיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר", כמבואר בליקוטי אמרים הגדול. אלא שלא מצאנו זאת מפורש במקרא.

המשנה קובעת שבעלי חיים שיש עליהם שיר — טבעת או רצועה — רשאים לצאת עמו בשבת ולהיות מונהגים באמצעותו. החסידות דורשת "שיר" במשמעות של שירה: כל יציאה ועלייה נעשות באמצעות שירה. ליקוטי אמרים הגדול, אוסף תורות של גדולי החסידות, מבאר זאת; השאלה שנותרה היא מדוע הדבר אינו נאמר במפורש בכתובים.

3 והטעם מפני ששירת המלאכים נשמעת באזני הנביא וכמ"ש ואשמע אחרי קול רעש גדול^{29, 30} כ"י בבחי' קול ממש וכמ"ש ואשמע את קול כנפיהם³¹ כקול מים רבים כ"י

הטעם לכך הוא ששירת המלאכים נשמעת באזני הנביא, ככתוב: "ואשמע אחרי קול רעש גדול...", כקול ממש; וכן כתוב: "ואשמע את קול כנפיהם כקול מים רבים...";

ההבדל הוא ששירת המלאכים נשמעת: יחזקאל שמע אותה כקול ממש — "רעש גדול" וכנפיים שצלילן כ"מים רבים".

ומשמיעים ביראה יחד בקול כ"י והאופנים ברעש גדול³² כ"י והיינו לפי שיש להם גופים כמ"ש עושה מלאכיו רוחות.

ו"משמיעים ביראה יחד בקול...", ו"והאופנים ברעש גדול...". הטעם לכך הוא שיש להם גוף, ככתוב: "עושה מלאכיו רוחות",

ברכת יוצר אור שלפני קריאת שמע מתארת את המלאכים מכריזים "ביראה יחד בקול" ואת האופנים — סוג של מלאכים — "ברעש גדול". הדבר אפשרי מפני שיש למלאכים גוף, כפי שהפסוק מתאר אותם כ"רוחות" וכ"אש".

משרתיו אש לוחט³³ דלא קאי על הנשמות שלהם שהנשמות הם בעלי שכל והשגות וכמו נשמת האדם שהיא המשכלת ומשגת ולא שייך לקרוא אותם בשם רוחות ואש לוחט

משרתיו אש לוחט". אין הכוונה לנשמות שלהם, שכן הנשמות בעלות שכל והשגות, כמו נשמת האדם, המשכילה ומשיגה; ולא מתאים לכנות אותן "רוחות" ו"אש לוחט".

אדמו"ר הזקן טוען שהפסוק אינו יכול להתייחס לנשמות המלאכים, שכן נשמה היא ישות חושבת ומבינה, ואי אפשר לכנותה "רוח" או "אש". מוכרחים לומר שהמילים מתארות גוף כלשהו.

אלא דקאי על הגופים שלהם וכמ"ש הרמב"ן³⁴ שהמלאכים³⁵ יש להם גוף^{36, 37, 38} מיסוד הרוח הפשוט ומיסוד האש הפשוט

אלא הכוונה לגופים שלהם, וכפי שכתב הרמב"ן, שלמלאכים יש גוף מיסוד הרוח הפשוט ומיסוד האש הפשוט.

הרמב"ן כותב שלמלאכים יש גוף העשוי מיסודות רוח ואש פשוטים ורוחניים, ולא מחומר גשמי. הדבר מתאים לתיאורם בפסוק כ"רוחות" וכ"אש לוחט".

ולכן המלאכים תופסים מקום שיש מלאך גדול³⁹ מלך ת"ק שנ ויש מלאך בשליש העולם כו' והיינו הגוף שלהם גדול כ"כ שהוא בחי' מקום.

ולכן המלאכים תופסים מקום: יש מלאך גדול, מהלך חמש מאות שנה, ויש מלאך בגודל שלישי העולם וכו'. כלומר, גופם גדול כל כך עד שהוא בגדר מקום.

מכיוון שיש להם גוף, המלאכים תופסים מקום: הגמרא מתארת מלאך שגודלו מהלך חמש מאות שנה ואחר שגודלו שלישי העולם. הגוף שלהם, מעודן ככל שיהיה, עדיין מוגדר ומוגבל במרחב.

4 ולכן השירה שלהם מתלבשת בחי' קול עד שנשמעת לאזני הנביא.⁴⁰ משא"כ שירת המלאכים אינן נשמעות לפי שאינן בבחי' התלבשות הגוף כלל.

ולכן שירתם מתלבשת בבחינת קול, עד שהיא נשמעת באוזני הנביא. לעומת זאת, שירת המלאכים [כנראה: הנשמות] אינה נשמעת, מפני שאינה מתלבשת בגוף כלל.

מכיוון שיש למלאכים גופים, שירתם מקבלת צורה של קול ונביא יכול לשמוע אותה. המשפט השני, כפי שהוא נדפס, מדבר על "שירת המלאכים", אך הטיעון מחייב כנראה לקרוא "שירת הנשמות", שאינה נשמעת מפני שאין לנשמות גוף.

ולכן אין השירה מתלבשת בבחי' קול רק היא בבחי' שכל והשגה ולכן לא דיכרו הנביאים ממנה.

ולכן שירתן אינה מתלבשת בבחינת קול, אלא היא בבחינת שכל והשגה. משום כך הנביאים לא דיכרו עליה.

שירת הנשמות היא השגה ותפיסה של אלקות, ללא קול. לכן הנביאים, ששמעו קולות מן השמים, אינם מתארים אותה.

5 וכיוצא בזה מצינו לענין ראייה שהמלאכים נראים ונגלים לעיני בשר זכי הראות כמו באברהם ו ירא והנה שלשה^{41,42} כו' לפי שיש להם גופים ויכולים להתלבש עד שיתגלו ויתראו משא"כ הנשמות⁴³

כיוצא בזה מצאנו גם בענין הראייה: המלאכים נראים ומתגלים לעיני בשר זכות ראייה, כמו אצל אברהם: "וירא והנה שלושה..." משום שיש להם גופים והם יכולים להתלבש עד שהם מתגלים ונראים; מה שאין כן הנשמות.

כך גם בענין הראייה: מלאכים יכולים להופיע בפני אנשים בעלי ראייה זכה, כפי ששלושת המלאכים נראו לאברהם בדמות אנשים. נשמות אינן יכולות לעשות זאת, משום שאין להן גוף להתלבש בו.

וזהו ענין שאומרים בש"ע וקדושים בכל יום יהללך סלה שמתחלה אומרים סדר קדושה⁴⁴ של המלאכים איך שאומרים קדוש וברוך⁴⁵ וימלוך^{46,47} ואח"כ אומרים עוד וקדושים בכל יום כו'

וזהו פירוש מה שאומרים בשמונה עשרה: "וקדושים בכל יום יהללך סלה". תחילה אומרים את סדר הקדושה של המלאכים — כיצד הם אומרים "קדוש", "ברוך" ו"ימלוך" — ולאחר מכן מוסיפים "וקדושים בכל יום..."

בקדושה שבתפילת העמידה מובאים תחילה שבחי המלאכים: "קדוש" (ישעיהו), "ברוך" (יחזקאל) ו"ימלוך" (תהלים); לאחר מכן מוסיפים "וקדושים בכל יום יהללך סלה". אדמו"ר הזקן מפרש את הביטוי השני כשבח הנשמות.

על הנשמות ואומרים כסדר ממטה למעלה תחלה קדושת המלאכים שהם בבחי' מקום וזמן שמאחר שהם בבחי' מקום מהלך ת"ק שנ' ושליש העולם כו' הרי הם ג"כ בבחי' זמן שהמקום והזמן שניהם הם נבראים בבחינה אחד.

על הנשמות. אומרים אותם לפי הסדר, מלמטה למעלה: תחילה קדושת המלאכים, שהם בבחינת מקום וזמן. מכיוון שהם בבחינת מקום — מהלך חמש מאות שנה ושליש העולם וכו' — הרי הם גם בבחינת זמן, שכן המקום והזמן נבראים בבחינה אחת.

הסדר עולה מן הנמוך אל הגבוה: תחילה המלאכים, ואחריהם הנשמות. המלאכים נמצאים במקום, ומכיוון שהמקום והזמן נבראים יחד, הם נמצאים גם בזמן.

ולכן יש להם עת קבוע לומר שיר⁴⁸ כידוע משא"כ הנשמות אין להם בחי' זמן ומקום אלא בכל יום תמיד יהללך וגם סלה בלי הפסק:^{49, 50}

ולכן יש להם זמן קבוע לומר שירה, כידוע; מה שאין כן הנשמות, שאין להן בחינת זמן ומקום, אלא הן מהללות אותך תמיד בכל יום, ואף "סלה" — ללא הפסק.

לכן המלאכים שרים רק בזמנים קבועים, כפי שנאמר בגמרא. הנשמות, שלמעלה מן המקום והזמן, מהללות "בכל יום"; וחכמים דורשים "סלה" במשמעות של "ללא סוף", כלומר שבחן אינו נפסק.

קטע 3 • 61

ירידת הנשמה והמקדש

6 ב אך המלאכים שאמרו מה אנוש⁵¹ כו' עם היות שידעו שמעלת ומדרגת הנשמות היא מאד נעלה ממעלתם ומדרגתם כנ"ל עכ"ז הרי הנשמה כמות שהיא היא בלי התלבשות גוף כלל.

ב. אך המלאכים שאמרו "מה אנוש...", אף שידעו שמעלת הנשמות ומדרגתן נעלות מאוד ממעלתם ומדרגתם, כפי שנאמר לעיל, הרי שהנשמה כפי שהיא לעצמה אינה מתלבשת בגוף כלל.

החלק השני חוזר לקטרוג המלאכים. הם ידעו שמעלת הנשמה גבוהה משלהם, אך הדבר נכון לגבי הנשמה כפי שהיא לעצמה, לפני כניסתה לגוף.

אך על ירידתה להתלבש בגוף בעוה"ז אמרו מה אנוש כי מצד הגוף מוכן האדם לחטא וע"כ אמרו שתנתן להם התורה שיש להם ג"כ גוף ונפש והגוף רוחני.

אבל על ירידתה להתלבש בגוף בעולם הזה אמרו "מה אנוש", מפני שמצד הגוף האדם עלול לחטא. לכן אמרו שהתורה תינתן להם, שכן גם להם יש גוף ונפש, והגוף שלהם רוחני.

התנגדותם הייתה לירידת הנשמה ולהתלבשותה בגוף גשמי, הגורם לאדם להיות חשוף לחטא. הם טענו שהתורה צריכה להינתן להם, שגם להם יש גוף ונפש, אך גופם רוחני ואינו מושך אותם כלפי מטה.

ותשובת הקב"ה היה שנצרך להיות הנשמה שמפנימית העולמות שהיא מצד עצמה מופשטת מחומר גופני לגמרי ושתרד דוקא בגוף גשמי ממש שעייז יהיה דירה בתחתונים^{52, 53, 54, 55} משא"כ במלאכים.⁵⁶

ותשובת הקדוש ברוך הוא הייתה שהנשמה, שמקורה בפנימיות העולמות ומופשטת מצד עצמה לחלוטין מחומר גופני, צריכה לרדת דווקא לתוך גוף גשמי ממש, כדי שעל ידי כך תהיה דירה בתחתונים; לא כך אצל המלאכים.

תשובת ה' הייתה שדווקא הנשמה, הנמשכת מהמדרגה הפנימית ביותר של העולמות ומופשטת בעצמה מכל חומר, צריכה לרדת לתוך גוף גשמי ממש. רק כך נעשית דירה בתחתונים, שהמלאכים, בעלי גופים מעודנים, אינם יכולים ליצור.

(ועמ"ש מזה בד"ה וייצר⁵⁷ ה' אלקים את האדם עפר⁵⁸ כו' והבהמ"ק נעשה ג"כ מדברים גשמיים והיה בו גילוי⁵⁹ מבחינה שלמעלה מהשתלשלות ועמ"ש בדבור השני שע"פ מזמור שיר חנוכת)

וראו בעניין זה את המבואר בדיבור המתחיל "וייצר ה' אלקים את האדם עפר..." גם בית המקדש נבנה מדברים גשמיים, ובו (היה גילוי מבחינה שלמעלה מהשתלשלות. וראו את המבואר בדיבור השני על "מזמור שיר חנוכת")

הסוגריים מפנים למאמר בתורה אור על יצירת אדם מעפר. הם מוסיפים שגם בית המקדש נבנה מחומרים גשמיים, ואף על פי כן התגלה בו אור מדרגה שלמעלה מכל סדר ההשתלשלות, ומפנים למאמר השני על מזמור זה.

והנה כאשר נבנה בהמ"ק אז נאמר ולא שמחת כו' כי הנה כתיב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם⁶⁰ בתוכו לא נאמר

, והנה כאשר נבנה בית המקדש נאמר "ולא שמחת..." שהרי כתוב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" — לא נאמר "בתוכו"

משום כך בניית בית המקדש השתיקה את המלאכים. ה' אמר "ושכנתי בתוכם" ולא "בתוכו": הוא שוכן בתוך העם, ולא רק בתוך הבניין

אלא בתוכם שהשראת השכינה היתה בתוך ישראל עצמם אלא שאעפ"כ היה צריך לבנות בית מעצים ואבנים כדי שעייז יהיה גילוי השכינה בישראל

אלא "בתוכם", שכן השראת השכינה הייתה בתוך ישראל עצמם. ואף על פי כן היה צורך לבנות בית מעצים ומאבנים, כדי שעל ידי כך תתגלה השכינה בישראל

השכינה שרתה בישראל עצמם, ובכל זאת היה צורך בבית גשמי של עץ ואבן כדי שנוכחותה תתגלה בהם. הבניין נועד לשרת את העם, ולא להפך.

וכן עכשיו משחרב בהמ"ק נתפשטה הקדושה בכל בהכ"נ ובהמ"ד וכמ"ש ואהי להם למקדש מעט⁶¹ כו'.

וכך גם עכשיו, מאז שנחרב בית המקדש, הקדושה התפשטה בכל בית כנסת ובית מדרש, ככתוב: "ואהי להם למקדש מעט..."

לאחר החורבן התפשטה הקדושה בכל בית כנסת ובית מדרש, שהנביא מכנה "מקדש מעט". הדבר מכין את הקרקע לדיון הבא במשמעותה של השראת השכינה.

קטע 4 • 71-8

שני סוגי השתחוואה

7 ולהבין זה צריך להבין ענין השראת השכינה מה היא והנה אנו אומרים ואין אנו יכולים לעלות ולראות ולהשתחוות לפניך.

כדי להבין זאת, יש להבין מהי השראת השכינה. אנו אומרים: "ואין אנו יכולים לעלות ולראות ולהשתחוות לפניך"

כדי להסביר כיצד בית המקדש הביא את השכינה לישראל, פותח אדמו"ר הזקן בשורה מתפילת המוסף של החגים: מאז החורבן "אין אנו יכולים לעלות ולראות ולהשתחוות לפניך".

וצריך להבין מהו ולהשתחוות. ולמה אין אנו יכולים בשלמא לעלות ולראות א"א מפני היד כו'

;יש להבין מה פירוש "ולהשתחוות", ומדוע אין אנו יכולים לעשות זאת. מובן שאי אפשר לעלות ולראות בגלל "היד" וכו'

כיום ברור שאי אפשר לעלות לירושלים ולהיראות במקדש, "בגלל היד" שנשלחה נגד המקדש, כפי שממשיכה אותה תפילה. אבל מדוע אי אפשר להשתחוות?

אבל ההשתחוואה אפשר להיות בכל מקום לפניו ית' כמו ואנחנו כורעים ומשתחוים כו'. ולמה צריך לזה בהמ"ק דוקא.

אבל אפשר להשתחוות בכל מקום לפניו יתברך, כמו שאנו אומרים: "ואנחנו כורעים ומשתחוים" וכו'. מדוע, אם כן, דרוש? לשם כך דווקא בית המקדש

אפשר להשתחוות לה' בכל מקום, כפי שאנו אומרים מדי יום בתפילת עלינו: "אנחנו כורעים ומשתחוים". מדוע, אם כן, אומרת התפילה? שההשתחויה זקוקה לבית המקדש

אך הנה יש שני בחינות בהשתחוואה כי הנה ענין ההשתחוואה הוא שמבטל ומכניע אי"ע לפניו ית' כמו שמבטל אי"ע לפני המלך ומקבל עליו לעבדו ולשמוע בקולו.

אלא שיש שתי בחינות בהשתחויה. משמעות ההשתחויה היא שאדם מבטל ומכניע את עצמו לפניו יתברך, כמו אדם שמבטל את עצמו לפני המלך ומקבל על עצמו לעובדו ולשמוע בקולו.

התשובה מתחילה בהגדרת ההשתחויה: להניח את עצמו בצד ולהיכנע לה', כפי שנתין משתחוה למלך ומקבל על עצמו לשרת ולציית לדבריו. עם זאת, יש שני סוגים של כניעה כזאת

8 והנה יש השתחוואה בכח"י חיצונית שמכניע את הגוף שלא ימרוד אבל עיקר רצון ופנימית הנפש אינה מבוטלת שאעפ"כ הוא דבר בפ"ע ויש לו רצון אחר ומחשבה אחרת בפ"ע זולת ענין ההכנעה.

יש השתחויה בבחינת חיצונית, שבה האדם מכניע את הגוף כדי שלא ימרוד; אבל עיקר הרצון והפנימיות של הנפש אינם מתבטלים. גם במצב זה האדם נשאר מציאות לעצמו, ויש לו רצון אחר ומחשבה אחרת משלו, מלבד עצם ההכנעה

השתחויה חיצונית מכניעה את הגוף ואת התנהגותו, אבל האדם נשאר מציאות נפרדת, עם רצונות ומחשבות משלו. הוא נכנע, אך עדיין נשאר הוא עצמו

משא"כ בחי' ההשתחוואה בבחי' פנימי' הוא בחי' בטל רצונך מפני⁶² רצונו שאין לו רצון וחפץ אחר כלל וכמו ברא כרעא כו' שהרגל היא בטלה ממש כו'

לעומת זאת, השתחוואה בבחינת פנימיות היא בחינת "בטל רצונך מפני רצונו": אין לאדם כלל רצון או חפץ אחר, כמו "ברא כרעא דאבוה" — הבן הוא כרגל אביו — שהרגל בטלה לגמרי וכו'.

השתחוואה פנימית היא דברי המשנה "בטל רצונך מפני רצונו": לא נשאר כלל רצון משל האדם. הביטוי התלמודי "ברא כרעא דאבוה" — בן הוא רגלו של אביו — ממחיש זאת: לרגל אין רצון משלה, והיא הולכת פשוט לאן שהגוף הולך.

והוא השתחוואות הנפש והשתחוואה זו היו מקבלים ישראל ע"י ראייה של רגלים בשנה בבהמ"ק ששם היה גילוי שכינה פי' שכינה מה ששוכן בתחתונים בבחי' גילוי

זוהי השתחוואה של הנפש. את ההשתחוואה הזאת קיבלו ישראל באמצעות העלייה לרגל שלוש פעמים בשנה לבית המקדש, שבו הייתה התגלות השכינה. פירוש "שכינה" הוא זו השוכנת בתחתונים באופן גלוי

ישראל קיבלו את ההשתחוואה הפנימית הזאת בשלושת הרגלים, כשבאו "להיראות" במקדש, שבו התגלתה השכינה. המילה שכינה באה מלשון שוכן: נוכחות ה' השוכנת בגלוי בתחתונים.

(וקב"ה קדוש ומובדל כו') שעיי' כל הנשמות מתבטלים כנר בפני האבוקה פי' כשדולקת אבוקה גדולה מאד

ועל ידי כך כל הנשמות מתבטלות כנר בפני אבוקה. כלומר, כאשר דולקת אבוקה גדולה; (ואילו הקב"ה קדוש ומובדל וכו') מאד,

הקב"ה כפי שהוא לעצמו קדוש ומובדל; השכינה היא נוכחותו כפי שהיא מתגלה למטה. לנוכח התגלות זו הנשמות מתבטלות כנר בפני אבוקה.

אזי כל נר יחידי הדולק בסמוך לה הולך אורו ונכלל באור האבוקה והיו לאחדים ממש.

כל נר יחיד הדולק בקרבתה מאבד את אורו, ואורו נכלל באור האבוקה, והם נעשים ממש לאחד

הדימוי הוא שלחבה קטנה ליד אבוקה גדולה אינה ניכרת עוד כאור נפרד; היא מתמזגת באור האבוקה והם נעשים אחד. כך מתמזגת הנפש במקורה בנוכחות השכינה שהתגלתה.

וזוהו ולא יראו פני ריקם⁶³ כדרך שבא לראות שהיה ראייה והתגלות פנימית וכתוב פני היינו בחי' ממכ"ע וסוכ"ע בחינת יחוד קוב"ה ושכי' נתיה ועוד שכל אחד ואחד

וזוהו "ולא יראו פני ריקם": כשם שבא לראות, כך הייתה ראייה והתגלות פנימית. ונאמר "פני", כלומר בחינת ממלא כל עלמין וסוכב כל עלמין, בחינת יחוד הקב"ה ושכינתו. ועוד, כל אחד ואחד

חז"ל דורשים את הפסוק "ולא יראו פני" גם במשמעות "ולא יראו אותי": כפי שבא לראות, כך גם נראה — התגלות פנימית לשני הכיוונים. "פני" כאן פירושו גם אור ה' הממלא את כל העולמות וגם אורו הסוכב אותם, המתייחדים כקב"ה ושכינתו.

מישראל לפום שיעורא דיליה היה מקבל גילוי זה כשהיו עולין לרגל שכולן חייבין בראיה לכך נאמר פני הוי' לשון רבים שלכל אחד היה הגילוי לפי ערכו ועיקר הראיה היא ההשתחוואה שהיה משתחוה ויוצא

מישראל היה מקבל גילוי זה לפי מידתו כאשר היו עולים לרגל, שהרי כולם חייבים בראייה. לכן נאמר "פני הוי'" בלשון רבים, משום שכל אחד קיבל את הגילוי לפי מדרגתו. עיקר הראייה הוא ההשתחויה: האדם היה משתחוה ובכך יוצא ידי חובתו

"פנים" נאמר בלשון רבים, משום שכל יהודי קיבל את הגילוי לפי יכולתו. עיקר מצוות הראייה היה ההשתחויה, ובעיקרון היה אפשר לצאת ידי חובה בהשתחויה בלבד.

(אלא דכתיב ולא יראו פני ריקם) ומשלש רגלים אלו היה מקבל בחיי השתחוואה להיות כל השנה בחיי ביטול זה כי מכל רגל ויו"ט היה נמשך הביטול עד הרגל הבא אחריו.

משלושת הרגלים האלה היה האדם מקבל את בחינת ההשתחויה, כדי שבמשך כל השנה. (אלא שנאמר "ולא יראו פני ריקם") תהיה בו בחינת ביטול זו; הביטול שקיבל בכל רגל ובכל יום טוב נמשך עד הרגל הבא

רק הדרישה שבפסוק שלא לבוא "ריקם" מוסיפה את הקרבן. הביטול של כל חג ליווה את האדם עד החג הבא, כך שהוא חי במשך כל השנה בביטול הזה.

ומשחרב בהמ"ק הגם שאין אנו יכולים להשתחוות עכ"פ נתפשטה קדושת הארה זו אפס קצהו במקדש מעט בהכ"נ ובהמ"ד

מאז שנחרב בית המקדש, אף שאין אנו יכולים להשתחוות, בכל זאת התפשטה קדושת ההארה הזאת, ולו במקצת, ב"מקדש מעט" — בבית הכנסת ובבית המדרש;

מאז החורבן איננו יכולים להשתחוות בבית המקדש, אך זיק קל מקדושתו עבר לבית הכנסת ולבית המדרש, המכונים "מקדש מעט". זו הסיבה שהתפילה אומרת שאין אנו יכולים להשתחוות: ההשתחויה הפנימית במלואה הייתה שייכת לבית המקדש

והיינו בשעת התפילה שאז האדם מדבק א"ע לקונו ורוצה לבטל א"ע נגד המלך מלכו של עולם כל חד לפום

כלומר, בשעת התפילה, שבה האדם דבק בבוראו ורוצה לבטל את עצמו לפני המלך, מלכו של עולם, כל אחד לפי

את הזיק הזה חשים בתפילה, כשהאדם דבק בבוראו ורוצה להניח את עצמו בצד לפני מלך העולם, כל אחד לפי יכולתו

שיעורא דיליה יש בכחיי חיצוניות מצד ההכרח שמכריח א"ע כו' ואין תפלתו של אדם נשמעת אלא בכהכ"נ כו' שע"י התפשטות השראת השכינה אשר שם

מידתו; יש בכך בחינת חיצוניות, מצד ההכרח שבו האדם מכריח את עצמו וכו'. "ואין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת" וכו', משום שעל ידי התפשטות השראת השכינה שם

אצל חלק מהאנשים מדובר רק בהשתחויה חיצונית, מתוך כפייה עצמית. את דברי הגמרא שתפלתו של אדם נשמעת רק בבית הכנסת מסבירים בכך שהשכינה שורה שם ומתפשטת במקום

(ולכן אכל בי עשרה שכינתא שריא ואומרים דבר שבקדושה כשיש עשרה⁶⁴ שעיי קיבוץ עשרה שורה כנסיי דלעילא שהוא בחי' כניסות וקיבוץ הנשמות ומקורם) נעשה בחי' השתחואה וביטול כנר בפני האבוקה.

ולכן "כל בי עשרה שכינתא שריא", ואומרים דבר שבקדושה כשיש עשרה; משום שעל ידי התכנסות עשרה שורה כנסת ישראל) נוצרת בחינת השתחוויה וביטול כנר בפני האבוקה, (שלמעלה, שהיא בחינת כינוס והתאספות הנשמות ומקורן

מאמר חז"ל שהשכינה שורה בכל התכנסות של עשרה, וההלכה שדברים שבקדושה נאמרים בעשרה, מבטאים את העובדה שעשרה המתכנסים ממשיכים את כנסת ישראל שלמעלה, מקורן המאוחד של הנשמות. (בדפוס כתוב לכאורה "אכל", ונראה שיש לקרוא "כל"). נוכחות זו מביאה את האדם להשתחוות ולהתבטל כנר בפני האבוקה.

והנה ביטול זה הוא בנשמות דוקא שהם מיוחדים ממש כנר באבוקה שנפרד מן הפתילה ונכלל שהרי השכינה היא כנסיי מקור נשיי בנים אתם לה' אלקיכם⁶⁵ ברא כרעא דאבוה כו'

ביטול זה שייך דווקא לנשמות, המתאחדות ממש כנר באבוקה: הנר נפרד מן הפתילה ונכלל בה. שהרי השכינה היא כנסת ישראל, מקור נשמות ישראל: "בנים אתם לה' אלקיכם"; "ברא כרעא דאבוה" וכו'

רק הנשמות יכולות להתמזג כך, כשלהבה נפרדת מן הפתילה ונכללת באבוקה, מפני שהשכינה היא מקורן ממש. ישראל הם "בנים" של ה', וכמו בן שהוא רגלו של אביו, הם חלק ממנו.

משא"כ המלאכים הם בחי' נפרדים שהרי הם מתלבשים בבחי' כלים המגבילים וכ"ש כשיורדים למטה הרי היו הנפילים כו':⁶⁶

לעומת זאת, המלאכים הם בחינת נפרדים, שהרי הם מלובשים בכלים מגבילים; ועל אחת כמה וכמה כשהם יורדים למטה, הרי לעומת זאת, המלאכים הם בחינת נפרדים, שהרי הם מלובשים בכלים מגבילים, נשארים מציאויות נפרדות. כשהם יורדים לעולם הזה הם אף עלולים ליפול, כפי שנדרש במדרש

המלאכים, המלובשים בכלים מגבילים, נשארים מציאויות נפרדות. כשהם יורדים לעולם הזה הם אף עלולים ליפול, כפי שנדרש במדרש ובזוהר הפסוק על הנפילים — "הנפילים".

קטע 5 • 91-10

חנוכה וקרבנות הנשיאים

9 ג והנה כדי להיות השראת השכינה בבהמ"ק ה' אמר לשכון^{67,68} כו' הקדים דוד ושלמה ענין חנוכת הבית.

ג. כדי שתהיה השראת השכינה בבית המקדש — "ה' אמר לשכון" וכו' — הקדימו דוד ושלמה את חנוכת הבית

החלק השלישי מסביר מדוע קדמה חנוכה מיוחדת. כדי שהי' "ישכון" בבית המקדש, כפי שאמר שלמה בחנוכתו, ערכו דוד ושלמה תחילה חנוכת הבית.

וענין חנוכה זו הוא מלשון חינוך⁶⁹ כמו חנוך לנער ע"פ דרכו⁷⁰ שכשמחנכין אותו ללימוד אין מחנכין אותו בלימוד בלבד שזהו דבר ההוה לו תמיד אלא שמחנכין אותו באיזה תוספת

עניין חנוכה זו הוא מלשון חינוך, כמו "חנוך לנער על פי דרכו". כשמחנכים אותו ללימוד, אין מחנכים אותו בלימוד בלבד — דבר שיהיה חלק מחייו תמיד — אלא מוסיפים בחינוכו דבר נוסף

חנוכה היא מאותו שורש של חינוך והתחלה, כמו בפסוק "חנוך לנער על פי דרכו". כשמכניסים ילד ללימוד, אין נותנים לו רק את הלימוד, שיהיה מעתה חלק משגרת חייו.

כמו איזה התקרבות או איזה מתנה וכך הענין בחנוכה בהמ"ק ומשכן היה דבר נוסף על התמידים שני כבשים כהלכתם⁷¹ שבמשכן התנדבו הנשיאים פר בן בקר כו'

כגון קירוב מסוים או מתנה. כך גם בחנוכה בית המקדש והמשכן: נוסף על קרבנות התמיד — שני כבשים כהלכתם — היה דבר נוסף. במשכן התנדבו הנשיאים פר בן בקר וכו'

מוסיפים משהו, סימן של קרבה או מתנה, כדי לציין התחלה. כך גם בחנוכה המשכן ובית המקדש היה דבר נוסף מעבר לקרבן התמיד הרגיל של שני כבשים: במשכן הביאו הנשיאים קרבנות מיוחדים משלהם.

ולזבח השלמים⁷² כו' ובבהמ"ק ויזבח שלמה מאה ועשרים אלף צאן^{73,74} כו' והוא ענין תוספת אורות עליונים שירדו בגילוי השכינה שלא השכינה בלבד ירדה

ולזבח השלמים וכו'; ובבית המקדש "ויזבח שלמה מאה ועשרים אלף צאן" וכו'. זהו ענין תוספת האורות העליונים שירדו עם גילוי השכינה: לא השכינה לבדה ירדה

בחנוכה בית המקדש הקריב שלמה מאה ועשרים אלף כבשים. הקרבן הנוסף הזה מסמל אורות עליונים נוספים שירדו יחד עם השכינה בתחילת העבודה.

אלא עם תוספת אורות עליונים שירדו עמה ועיין מזה סד"ה זאת חנוכה המזבח⁷⁵ ובד"ה בכ"ה בכסלו.^{76,77,79}

אלא ירדה עמה תוספת של אורות עליונים. עיינו בעניין זה בסוף המאמר המתחיל "זאת חנוכה המזבח", וכן במאמר המתחיל "בכ"ה בכסלו".

בחנוכה ירדה לא רק השכינה, שנועדה להישאר, אלא גם התגלות נעלה נוספת. כאן מפנים למאמר בלקוטי תורה על נשא ולמאמר בתורה אור על חנוכה.

קטע 6 • 101-12

מזמור ושיר

10 והנה פרשת הנשיאים מפורש בתורה קרבן של כל נשיא ונשיא זה קרבן נחשון⁸⁰ זה קרבן נתנאל⁸¹ כו'

בתורה מפורטים קרבנותיהם של הנשיאים, כל נשיא ונשיא: "זה קרבן נחשון", "זה קרבן נתנאל" וכו'.

בתיאור חנוכת המשכן התורה מפרטת בנפרד, יום אחר יום, את קרבנו של כל אחד משנים עשר נשיאי השבטים, החל בנחשון משבט יהודה ובנתנאל משבט יששכר.

ובכולם כתיב מה היו קרבנותיו עם היות שכולם הקריבו בענין אחד והל"ל כן עשה נתנאל כו'⁸² וכן עשה כו'

אצל כולם כתוב מה היו קרבנותיהם, אף שכולם הקריבו באותו אופן. היה אפשר לומר: "כן עשה נתנאל" וכו', "וכן עשה" וכו'.

כל שנים עשר הקרבנות היו זהים, ולכן התורה הייתה יכולה לפרט את הראשון ולומר אחר כך "נתנאל עשה כמוהו". מדוע היא חוזרת על אותה רשימה שתים עשרה פעמים?

ולמה צריך לכפול י"ב פעמים את הקרבנות שהיו שוים אלא הענין שנכתב לדורות שגלוי וידוע היה לפניו שעתיד בהמ"ק ליחרב

מדוע היה צורך לכפול שתים עשרה פעמים את הקרבנות הזהים? העניין הוא שהם נכתבו לדורות, שכן היה גלוי וידוע לפניו, שבית המקדש עתיד להיחרב,

התשובה היא שהפסוקים נכתבו לדורות. ה' ידע שבית המקדש ייחרב והקרבנות ייפסקו.

וצריך להיות ונשלמה פרים שפתינו⁸³ וכמארז"ל כל העוסק בתורת עולה⁸⁴ כו' וכמו שקורין בחנוכה ענין קרבנות הנשיאים^{85,86} לפי שבחנוכה היתה ג"כ חנוכה המזבח שהעובדי כוכבים פרצו

ויהיה צורך לקיים "ונשלמה פרים שפתינו", וכמאמר חז"ל: "כל העוסק בתורת עולה" וכו'. בדומה לכך קוראים בחנוכה את פרשת קרבנות הנשיאים, משום שגם בחנוכה הייתה חנוכת המזבח, לאחר שעובדי הכוכבים פרצו

אז דברי פינו יבואו במקום פרים, כפי שנאמר בהושע, וחז"ל מלמדים שלימוד דיני הקרבן נחשב כהקרבנות. זו גם הסיבה שבחנוכה קוראים את קרבנות הנשיאים: גם אז נערכה חנוכת המזבח.

י"ג פרצות וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום הוצרכו לחינוך לחזור הקדושה ליושנה שבשעת פרצות העובדי כוכבים נסתלקה וע"י קריאת התורה פרשת הנשיאים ממשיכים להיות השראת השכינה כנודע מענין קורא בתורה

שלוש עשרה פרצות. כשגברה מלכות בית חשמונאי וניצחה אותם, היה צורך בחנוכה כדי להשיב את הקדושה למצבה הקודם, שכן בזמן פרצות עובדי הכוכבים היא הסתלקה. באמצעות קריאת פרשת הנשיאים בתורה ממשיכים את השראת השכינה, כידוע בעניין הקורא בתורה.

היוונים פרצו שלוש עשרה פרצות בסורג של המקדש, והקדושה הסתלקה; לאחר שניצחו החשמונאים היה צורך לחנוך אותו מחדש. קריאת פרשת הנשיאים ממשיכה את השראת השכינה, משום שקריאת התורה ממשיכה את העניינים המתוארים בה.

ולכן נכפלו הקרבנות י"ב פעמים לכל הי"ב שבטים להמשיך הביטול כנר בפני האבוקה שיש י"ב אבוקות כנגד י"ב שבטים שכל שבט הוא ענין אבוקה בפ"ע

לכן נכפלו הקרבנות שנים עשרה פעמים, כנגד שנים עשר השבטים, כדי להמשיך את הביטול כנר בפני אבוקה. יש שנים עשרה אבוקות כנגד שנים עשר השבטים, וכל שבט הוא אבוקה בפני עצמו.

החזרות שנים עשרה הפעמים הן כנגד השבטים: לכל שבט יש "אבוקה" משלו, שורש משלו למעלה, שבו נשמותיו מתבטלות כנרות. לכל שבט היה צורך בהמשכה משלו.

(ועד"ז בקי"ס נקרע הים ליי"ב גזרים^{87,88} בכדי שכל שבט ושבט במסילתו יכוון כל חד לפום שיעורא דיליה כמ"ש בבמ"א וע"ש ברכות פ' נשא⁸⁹ אמרו בקרבנות הנשיאים על קרבן של כל נשיא ענין וכוונה בפני עצמה ע"ש באריכות גדול).

וכן בקריעת ים סוף נקרע הים לשנים עשר גזרים, כדי שכל שבט ושבט ילך במסילתו ויכוון, כל אחד לפי מידתו, כפי שנכתב במקום אחר. עיינו גם במדרש רבה, פרשת נשא: על קרבנו של כל נשיא נאמר שיש בו עניין וכוונה בפני עצמו; עיינו שם (באריכות).

בדומה לכך, המדרש אומר שהים נקרע לשנים עשר נתיבים, כדי שכל שבט יעבור בדרכו שלו. גם המדרש על פרשת נשא מייחס לכל קרבן זהה של נשיא משמעות וכוונה ייחודיות.

והנה פ"י מזמור שיר דהוא כפל לשון. אך הנה יש הפרש בין מזמור לשיר שהזמר והנגון שמזמר בכלי זמר בנבל וכוונור⁹⁰ כו' נקרא הניגון ההוא קול זמרה מצד שהוא הקול זמרה היוצא מן הכלי זמר.

ויש להבין את פירוש "מזמור שיר", שהוא כיטוי כפול. אך יש הבדל בין מזמור לשיר: הנגינה שמנגנים בכלי נגינה, כנבל ובכינור וכו', נקראת "קול זמרה", משום שזהו קול הזמרה היוצא מכלי הנגינה.

כעת המאמר חוזר לביטוי "מזמור שיר", שנראה כמכפיל את אותו עניין. "מזמור" הוא מלשון זמר, נגינה בכלי: הקול היוצא מנבל או מכינור.

11 ושיר הוא בפה הקול היוצא מהפה שאינו מלוכש בכלי. וזהו מזמור שיר פ"י מזמור⁹¹ הוא שירת המלאכים העומדים ברומו של עולם שהם מחיצוניות העולמות

שיר הוא שירה בפה: קול היוצא מן הפה ואינו מלוכש בכלי. זהו פירוש "מזמור שיר": מזמור הוא שירת המלאכים העומדים ברומו של עולם, השייכים לחיצוניות העולמות

שיר הוא שירה בקול, שאינה מלוכשת בכלי. לכן מזמור, נגינה בכלי, מסמל את שירת המלאכים, השייכים לחיצוניות העולמות

שהם בבחי' חומר וצורה אור וכלי שהשיר שלהן שמזמרים ומשבחים ומפארים את שם כבוד מלכותו ית' בתודה וקול זמרה⁹² נקרא בחי' מזמור מצד שהוא הזמר המלוכש בהכלי

שהם בבחינת חומר וצורה, אור וכלי. שירתם, שבה הם מזמרים ומשבחים ומפארים את שם כבוד מלכותו יתברך "בתודה וקול זמרה", נקראת בחינת מזמור, משום שהיא זמר המלוכש בכלי

המלאכים מורכבים מ"חומר וצורה", אור וכלי: שירתם דומה למוזיקה הנשמעת באמצעות כלי, ונישאת על ידו. הביטוי "בתודה וקול זמרה" לקוח מישעיהו

שהם בבחי' חומר וצורה ולכך לא ימצא בהם ב' חי' הביטול האמיתי להכלל במקורו כנר בפני האבוקה שהכלי שלהם מעכב ולזאת גם הביטול שלהם נרגש בקול ורעש גדול הכל

שכן הם בבחינת חומר וצורה. לכן אין בהם ביטול אמיתי, כלומר היכללות במקורם כנר בפני אבוקה, משום שהכלי שלהם מעכב זאת. משום כך גם הביטול שלהם מורגש בקול וברעש גדול — הכול

הכלי מעכב את המלאכים, ולכן הם אינם יכולים להגיע לביטול המלא של נר הנכלל באבוקה. משום כך ביטולם מורגש כקול וכ"רעש גדול": הכלי גורם לו להישמע

מסיבת הכלי ובשיר הוא בחי' השיר של הנשמות שבגי' שיוצאין בשיר ונמשכין בשיר בביטול האמיתי כביטול הנר בפני אבוקה מצד שאינם מלוכשים בחומר וכלי כנ"ל ולכך נק' השיר שלהם בחי' שיר מצד שאינו מלוכש בכלי

מפני הכלי. ואילו שיר הוא בחינת שירת הנשמות שבגן עדן, היוצאות בשיר ונמשכות בשיר מתוך ביטול אמיתי, כביטול הנר בפני האבוקה, משום שאינן מלוכשות בחומר ובכלי, כנ"ל. לכן שירתן נקראת בחינת שיר, משום שאינה מלוכשת בכלי

שיר, שירה בקול בלבד, היא שירת הנשמות בגן עדן, שעולות בשירה מתוך ביטול גמור, משום שאין להן כלי. (בדפוס כתוב לכאורה "ובשיר", ויש לקרוא "ושיר").

כי אין להם חומריות וכלים כנ"ל (ועמ"ש ע"פ שיר השירים⁹³ וע"פ ובלילה שירה עמי⁹⁴ בד"ה ויהי מקץ. ועיין בזח"א ויצא)

שהרי אין להן חומריות וכלים, כנ"ל. (ועיינו כמה שנכתב על "שיר השירים" ועל "ובלילה שירה עמי" במאמר המתחיל "ויהי מקץ"; וכן בזוהר חלק א, ויצא)

לנשמות אין חומריות או כלים. הסוגריים מפנים למאמרים בתורה אור על שיר השירים ועל "ובלילה שירה עמי", וכן לזוהר בפרשת ויצא

(קמ"ח ב')^{95.96} בענין ההפרש בין שיר הלויים לבחי' וחסידיך ירננו⁹⁷ דכהנים שהיא בחי' עליונה יותר.

בענין ההבדל בין שירת הלויים לבין בחינת "וחסידיך ירננו" של הכהנים, שהיא בחינה נעלית יותר, (קמח ב)

הזהר שם משווה בין שירת הלויים לבין שירת השמחה של הכהנים, "וחסידיך ירננו", שהיא בחינה נעלית יותר.

ועדי' יובן מעלת בחי' שיר על בחי' מזמור. גם בפרדס בעה"כ ערך שיר פי' כי שיר הוא בחכמה

כך יובן גם יתרונה של בחינת שיר על בחינת מזמור. גם בפרדס, בשער ערכי הכינויים, בערך "שיר", מוסבר ששיר הוא בחכמה

כך ניתן להבין ששיר נעלה ממזמור. הפרדס של רבי משה קורדובירו, במילון המונחים הקבליים שלו, אומר ששיר הוא בחכמה, בחינת החכמה.

אך הנה במקדש היה גילוי שכינה מקור הנשמות והמלאכים כמ"ש מלכותך מלכות כל עולמים וגו'.⁹⁸

במקדש הייתה התגלות השכינה, מקור הנשמות והמלאכים, כמו שנאמר: "מלכותך מלכות כל עולמים" וכו'

בבית המקדש התגלתה השכינה, מלכות ה', שהיא מקור הנשמות והמלאכים כאחד: "מלכותך מלכות כל עולמים"

לכך נאמר בחנוכת הבית מזמור שיר שהיה מתגלה שם שניהם בחינת המזמור של המלאכים והשיר של

הנשמות מצד שמקור כולם הוא גילוי שכינה ב"ה שנתגלה במקדש כנ"ל

לכן נאמר בחנוכת הבית "מזמור שיר": שם התגלו שניהם, בחינת המזמור של המלאכים ובחינת השיר של הנשמות, מפני שמקור כולם הוא גילוי השכינה, ברוך הוא, שהתגלה במקדש, כנ"ל

לכן נאמר במזמור חנוכת הבית גם "מזמור" וגם "שיר": במקום שבו התגלה מקורם של המלאכים והנשמות, התגלו יחד שני סוגי השירים

וכן היה למטה במקדש בשיר של הלויים שנתחלקו לב' חלקים מהם היו המשוררים בפה ומהם המזמרים

בכלי וכדאיתא פלוגתא בגמרא אם עיקר שירה בפה⁹⁹ או כלי כו' יעו"ש.

וכך היה גם למטה במקדש, בשירת הלויים, שנחלקו לשתי קבוצות: מהם היו משוררים בפה ומהם מנגנים בכלי. וכפי שמוכח בגמרא מחלוקת אם עיקר השירה בפה או בכלי וכו'; עיינו שם

הדבר בא לידי ביטוי גם בעבודת הלויים: חלקם שרו בקולם וחלקם ניגנו בכלים. הגמרא מביאה מחלוקת אם עיקר שירת המקדש הוא בפה או בכלי

12 ומ"ש לפעמי' להיפוך שיר מזמור לבני קרח¹⁰⁰ כו' היינו בהיות המזמור הוא בחיצוניות המלוכש בכלי

והשיר בפנימית שבלתי כלי

ומה שנאמר לפעמים בסדר הפוך, "שיר מזמור לבני קרח" וכו' — הרי המזמור הוא בחיצוניות, המלוכש בכלי, והשיר הוא בפנימיות, שאינה בכלי

יש מזמורים שבהם הסדר הפוך: "שיר מזמור". מאחר שמזמור הוא חיצוני ומלוכש בכלי, ואילו שיר הוא פנימי ואינו מלוכש בכלי, הסדר מלמד כיצד הם מתחברים

ולכך כשמצטרפים להתחבר יחד הוא בבי פנים או שהעליון יורד למטה או התחתון מתעלה למעלה ולכך כשנאמר מזמור שיר הוא בחי' ההעלאה של המזמור ליכלל בהשיר ולהתחבר בו.

ולכן, כשהם צריכים להתחבר, יש שתי אפשרויות: העליון יורד למטה, או התחתון מתעלה למעלה. לכן, כשהכתוב אומר "מזמור שיר", הכוונה היא להעלאת המזמור, כדי שייכלל בשיר ויתחבר אליו.

אפשר לחבר בין העליון לתחתון בשתי דרכים: העליון יורד, או התחתון עולה. "מזמור שיר" פירושו שהתחתון — המזמור של המלאכים — עולה ונכלל בשיר הנעלה ממנו.

ושיר מזמור הוא כשהעליון השיר יורד למטה להתחבר אליו (ובזח"ג ר"פ אחרי) (דנ"ח ע"ב) מאי שיר מזמור¹⁰¹ כו' שיר דאיהו כפול כו'.

ו"שיר מזמור" פירושו שהעליון, השיר, יורד למטה כדי להתחבר אליו. (ובזוהר חלק ג, ריש פרשת אחרי) (נח ע"ב): "מאי שיר מזמור" וכו', "שיר דאיהו כפול" וכו'.

"שיר מזמור" פירושו שהשיר הנעלה יורד אל המזמור. הזוהר בתחילת פרשת אחרי שואל על "שיר מזמור" ומכנה אותו "שיר כפול".

וכן מזמור שיר ליום השבת.¹⁰² ופיי במק"מ שם בשם הרח"ו דפיי שיר דאיהו כפול היינו יחוד ז"נ וע"ש ס"פ (דע"ט ב')

וכך גם "מזמור שיר ליום השבת". במקדש מלך שם מובאים בשם רבי חיים ויטאל דבריו ש"שיר דאיהו כפול" פירושו יחוד ז"א ונוקבא. עיינו גם שם, בסוף הפרשה (דף עט ב),

המקדש מלך, פירוש על הזוהר, מביא בשם רבי חיים ויטאל ש"שיר כפול" הוא יחוד ז"א ונוקבא, הזכר והנקבה האלוניים. הזוהר דן גם במזמור השבת, הפותח במילים "מזמור שיר".

מענין מזמור שיר ליום השבת ובמק"מ שם דהמזמור שיר הוא כמ"ש במשנה סוף תמיד ליום שכולו שבת כו'

בענין "מזמור שיר ליום השבת"; ובמקדש מלך שם נאמר ש"מזמור שיר" הוא כפי שנאמר במשנה בסוף תמיד: "ליום שכולו שבת" וכו',

המקדש מלך קושר בין מזמור השבת לבין דברי המשנה בסוף מסכת תמיד, האומרת שזהו שיר לעתיד לבוא, "ליום שכולו שבת".

ואליו מזמרים בחי' מזמור שיר והבן ועד"ז הוא ענין מזמור שיר דחנוכת הבית כו' גם מזמור הוא לשון זמר והתחלקות כמ"ש וכרמך לא תזמור¹⁰³

ואליו מזמרים בחינת "מזמור שיר", והבן. ובאותו אופן הוא ענין "מזמור שיר" של חנוכת הבית וכו'. גם "מזמור" הוא מלשון זמר, והתחלקות, כמו שנאמר: "וכרמך לא תזמור".

לקראת השבת העליונה הזאת התחתון עולה, ולכן נאמר "מזמור שיר"; וכך גם בחנוכת הבית. משמעות נוספת של זמר היא גיוס, כמו בפסוק "וכרמך לא תזמור".

שהוא לשון פירוד והתחלקות של הניגון שנחתך לחלקים קטנים בתוך הכלי זמר משא"כ השיר וכמ"כ הוא למעלה.¹⁰⁴

שהוא לשון הפרדה וחלוקה של הניגון, הנחתך לחלקים קטנים בתוך כלי הנגינה; לא כך השיר. וכך גם למעלה.

גיוס מחלק דבר לחלקים, כשם שכלי הנגינה מחלק את הניגון לצלילים נפרדים וקטנים; שירת הקול, לעומת זאת, זורמת ללא חלוקה. אותו הבדל קיים גם למעלה, בין המלאכים לנשמות.

קטע 7 • 131-15

דיליסני: שלושת יתרונות הנשמה

13 ופי' כי דליתני¹⁰⁵ שהטעם לכל זה הוא יתרון ומעלות הנשמות על המלאכים ויתרון הזה הוא נרמז במלת דליתני שיש בו ג' פירושים.¹⁰⁶ הא' מלשון התרוממות והתנשאות בבחי' למעלה מעלה. והב' מלשון דלות ועניות.

ופירוש "כי דליתני" הוא, שהטעם לכל זה הוא יתרון ומעלות של הנשמות על המלאכים. יתרון זה נרמז במילה "דליתני", שיש לה שלושה פירושים. הראשון הוא מלשון התרוממות והתנשאות, בבחינת מעלה מעלה; והשני הוא מלשון דלות ועניות.

מזמור לי פותח במילים: "ארוממך ה' כי דליתני". אדמו"ר הזקן מפרש את "דליתני" כרומז לסיבה לכך שהנשמות נעלות מן המלאכים, ומונה למילה שלושה פירושים: התרוממות, דלות — עני — וכפי שיתבאר בפסקה הבאה, שאיבת מים.

14 והג' מלשון דלה דלה¹⁰⁷ לשון שאיבה וכל הג' פירושים הם אמת והם ג' מעלות שיש לנשמה על המלאכים.

השלישי הוא מלשון "דלה דלה", לשון שאיבה [של מים]. כל שלושת הפירושים אמת, והם שלושה יתרונות שיש לנשמה על המלאכים.

הפירוש השלישי נלמד מדברי בנות יתרו על משה: "דלה דלה לנו" מים. כל שלושת הפירושים אמת, וכל אחד מהם מצביע על יתרון של הנשמה על המלאכים.

הא' מלשון התרוממות והתנשאות כי הנשמה היא רמה ונשאה במקורה למעלה שהיא מבחינת פנימית משא"כ המלאכים כו' ולזאת השתחוואת הנשמה וביטולה במקורה הוא ביתר שאת כנר בפני האבוקה ממש.

הראשון הוא מלשון התרוממות והתנשאות: הנשמה רמה ונישאה במקורה שלמעלה, שכן היא מבחינת פנימיות, מה שאין כן המלאכים וכו'. לכן השתחווייתה של הנשמה וביטולה במקורה הם במעלה יתרה, ממש כנר בפני האבוקה.

היתרון הראשון הוא התרוממות: מקור הנשמה בפנימיות, והוא נעלה ממקור המלאכים. משום כך השתחווייתה וביטולה במקורה שלמים יותר — ממש כנר המתבטל בפני אבוקה.

15 והבי מלשון דלות ועניות דהיינו שהנשמה היא ערומה בלי לבוש שאין לה התלבשות גוף וכלי המגביל כלל משא"כ המלאכים שיש להם גופים שהן רוחות ואש לוחט.

השני הוא מלשון דלות ועניות: כלומר, הנשמה ערומה, בלי לבוש, שכן אין לה כלל גוף או כלי מגביל שבו תתלבש; מה שאין כן המלאכים, שיש להם גופים, שהם רוחות ואש לוחט.

היתרון השני נלמד מ"דלי", עני: הנשמה "ערומה", ואין לה גוף או כלי מגביל משלה. לעומת זאת, למלאכים יש גופים — "רוחות" ו"אש לוחט" של הפסוק שנידון בתחילת המאמר.

והגי מלשון שאיבה שהנשמות נשאבו ממקור חוצכם מבחינת חכמה ותמלא כדה¹⁰⁸ כד מן ים החכמה כ"ד ספרי דאורייתא

השלישי הוא מלשון שאיבה: הנשמות נשאבו ממקור מחצבתן, מבחינת חכמה; "ותמלא כדה" — כד מתוך ים החכמה, כ"ד ספרי דאורייתא.

היתרון השלישי נלמד מ"דלה", שאיבת מים: הנשמות נשאבו ממקורן שבחכמה, "ים החכמה". את "ותמלא כדה" של רבקה מפרשים כד שנשאב מאותו ים; למילה "כד" ערך מספרי של עשרים וארבע, כמספר ספרי המקרא.

והיינו שיסודתה בהררי קדש¹⁰⁹ היא חכמה עילאה מקור התורה שהתורה נשאבה משם כד מן הים וכמ"ש

כלומר, יסודתה בהררי קודש — היא החכמה העילאה, מקור התורה, שכן התורה נשאבה משם, כד מן הים, וכמו שכתוב:

יסוד הנשמה הוא "בהררי קודש" — החכמה העילאה, שגם ממנה נשאבה התורה. התורה והנשמות באות מאותו מקור.

ותורה שם בישראל¹¹⁰ וכתוב וזאת לפנינו בישראל¹¹¹ ואין זאת אלא תורה¹¹² שהיא מושרשת בנשיי במקורם ובפנימיותם ולזאת ראויים הם להשראת השכינה ולקבלת התורה יותר מהמלאכים:

"ותורה שם בישראל", וכתוב: "וזאת לפנינו בישראל"; ו"זאת" אינה אלא תורה, המושרשת בנשמות ישראל, במקורן ובפנימיותן. לכן הן ראויות יותר מן המלאכים להשראת השכינה ולקבלת התורה.

הפסוקים ודברי חז"ל המפרשים את "זאת" כתורה מלמדים שהתורה מושרשת בעומק הפנימי ביותר של נשמות ישראל. משום כך הנשמות, ולא המלאכים, ראויות שהשכינה תשרה בתוכן ושהן יקבלו את התורה — ובכך באה התשובה לטענת המלאכים שבה נפתח המאמר.

בעבודה

בתפילה, ובמיוחד בבית הכנסת ובמניין, יכול אדם להגיע להארה מההשתחוואה הפנימית של בית המקדש: לא רק להכניע את התנהגותו, אלא להניח לגמרי את רצונו שלו לפני המלך, כל אחד לפי מידתו, כנר הנבלע באבוקה.

שאלות לשיחה

1. אם המלאכים ידעו שהנשמה נעלית מהם, למה בדיוק התנגדו בעניין האדם, וכיצד תשובת ה' הופכת את התנגדותם עצמה לטעם לבריאת האדם?
2. מדוע גוף, אפילו רוחני, גורם לכך ששירת המלאכים תהיה נשמעת ומוגבלת בזמן, בעוד ששירת הנשמות שקטה ובלתי פוסקת?
3. מה ההבדל בין השתחוואה חיצונית להשתחוואה פנימית, ומה בתפילה שלך מתאים לכל אחת מהן?
4. מדוע נכתבו קרבנות הנשיאים הזהים שנים־עשר פעמים, ומה הדבר מלמד על הדרך הייחודית של כל שבט ושל כל אדם?
5. כיצד שלוש המשמעויות של "דיליסני" מסבירות יחד מדוע הנשמות, ולא המלאכים, קיבלו את התורה ואת השכינה?

הערות

פסקה 1

1 מזמור שיר חנוכת

ההערה מציינת שרשימה של מאמר זה מאת אדמו"ר האמצעי נדפסה בסידור; זהו תיעוד מקביל של אותו מאמר.

הערות קה"ת

הנחת כ"ק אדהאמ"צ בסידור ערה, ב. הנחה נוספת בסה"מ תקס"ו ע' ק. המאמר שבסידור נאמר ג"כ בשנת תקנ"ט — ראה סה"מ תש"ט ע' 91. באוה"ת פ' פנחס כרך ו ע' א'תתקמו מציין למאמר זה "ובתורת חנוכת בהמ"ד דלאדי ע"פ מזמור שיר חנוכת". קטע מהמאמר ראה ד"ה כל שמעשיו מרובים תרלי"ג ע' רסח.

2 מזמור שיר חנוכת הבית . . ולא שמחת

הכותרת לתהלים ל': "מזמור שיר חנוכת הבית לדוד". המאמר כולו מפרש את פסוקי הפתיחה של המזמור.

תהלים ל': Psalms 30:1

מְזֻמָּר שִׁיר־חֲנֻכַּת הַבַּיִת לְדָוִד:

A Psalm; a Song at the Dedication of the House; of David.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערות קה"ת

תהלים ל, א-ג. בסה"מ תרל"ג ע' רסח מציין למדרש תלים ס"ה ע"פ מה אנוש כי תזכרנו שבשלשה מקומות היו המלאכים מדיינים כנגד הקב"ה באדם ובמשכן ובתורה.

3 ולא שמחת אויבי לי

"ארוממך ה' כי דליתני, ולא שמחת אויבי ל". המאמר מפרש את ה"אויבים" כמלאכים המקטרגים, ובהמשך מסביר את "דליתני".

תהלים ל': Psalms 30:2

אֲרֹמְמֶךָ ה' כִּי דָלִיתֵנִי וְלֹא־שָׁמַחְתָּ אוֹיְבֵי לִי:

I will extol thee, O L-RD, for Thou hast raised me up, and hast not suffered mine enemies to rejoice over me.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

4 קטרגו מלאכי השרת לפני הקב"ה ואמרו מה אנוש

הערות קה"ת מצטטת את מדרש תהלים על "מה אנוש", האומר שהמלאכים התווכחו עם ה' בשלושה עניינים: האדם, המשכן והתורה. זהו המבנה של פתיחת המאמר.

מדרש תהילים ח': Midrash Tehillim 8:2

... באותה שעה אמר הקב"ה למשה (שם כז) כתב לך את הדברים האלה. עד שאין להם מענה ותשובה. וכשביקש הקב"ה לשרות במשכן אמרו מלאכי השרת לפניו מה אנוש כי תזכרנו. רבי יהודה בשם ר' איבו ורבי יהודה ברבי סימון אמרו שניהם מפסוק אחד פיתקין היו משליכין שנאמר (תהלים סח יג) מלכי צבאות יודון יודון ונות בית תחלק וגו'. כענין שנאמר (יואל ד ג) ועל עמי ידו גורל. ר' יודן ברבי איבו אמר אמר להן הקב"ה חייכם אני עושה שנאמר (חבקוק ג ג) כסה שמים הודו. תדע לך שכן הוא אומר ...

OYW (Public Domain)

5 כמ"ש ברכות בראשית פרשה ח'

המדרש על "נעשה אדם", שבו מלאכי השרת דנים בבריאת האדם. אדמו"ר הזקן מביא אותו כמקור לקטרוג המלאכים.

בראשית רבה ח': Bereshit Rabbah 8:5

אמר רבי סימון: בשעה שבא הקב"ה לבראת את אדם הראשון, נעשו מלאכי השרת כיתים כיתים, וחבורות חבורות, מהם אומרים: אל יברא, ומהם אומרים: יברא, הדא הוא דכתיב (תהלים פה): חסד ואמת נפגשו צדק ושלוש נשקו. חסד אומר: יברא, שהוא גומל חסדים. ואמת אומר: אל יברא, שכולו שקרים. צדק אומר: יברא, שהוא עושה צדקות. שלום אומר: אל יברא, דכוליה קטטה. מה עשה הקדוש ברוך הוא? נטל אמת והשליכו לארץ, הדא הוא דכתיב (דניאל ח): ותשלך אמת ארצה. אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבון העולמים! מה אתה מבזה תכסים אלטיכסייה שלך? תעלה ...

Rabbi Simon said: When the Holy One blessed be He came to create Adam the first man, the ministering angels divided into various factions and various groups. Some of them were saying: 'Let him not be created,' and some of them were saying: 'Let him be created.' That is what is written: "Kindness and truth met; righteousness and peace touched" (Psalms 85:11). Kindness said: 'Let him be created, as he performs acts of kindness.' Truth said: 'Let him not be created, as he is all full of lies.' Righteousness said: ...

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

6 כשהקדימו ישראל נעשה לנשמע הודו

הגמרא מספרת שכאשר משה עלה לקבל את התורה, שאלו המלאכים עושה ילוד אישה ביניהם, ורצו שהתורה תישאר בשמים. הערת קה"ת מביאה זאת כמקור לטענת המלאכים בסני

שבת פ"ט א': Shabbat 89a:7

אמר לקה ההוא מרבנן לרב כהנא: מי שמייע לך מאי "הר סיני"? אמר לקה: הר שנעשו בו נסים לישראל. "הר ניסאי" מיבעי לקה! אלא: הר שנעשה סימן טוב לישראל. "הר סימנאי" מיבעי לקה! אמר לקה: מאי טעמא לא שכיחת קמיה דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דמעיני באגדתא? דרב חסדא ורבא בריה דרב הונא דאמרי תרנוייהו: מאי "הר סיני"? הר שגדלה שגא לאמות העולם עליו. והיינו דאמר רבי יוסי בריה דהנא: תמשה שמות יש לו: ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערות קה"ת

בסה"מ תרל"ג מציין לגמ' שבת פט, א. וראה בד"ה בשעה שעלה משה תשכ"א שיש לומר דזה שאיתא במדרש שהמלאכים היו מדיינים בשלשה מקומות הו"ע אחד עם מאמר הגמרא במס' שבת שטענת המלאכים היתה במ"ת, אלא שבמדרש מבואר הענין בפרטיות יותר, ע"ש [נדפס בקונטרס חג השבועות תשנ"ג].

7 ולכן אמר דוד על בנין בהמ"ק

בגרסת הסידור כתוב "כאשר דוד הכין בניין בית המקדש", משום שדוד הכין אותו ושלמה בנה אותו.

הערות קה"ת

(ג) שירה של הנבראים ומלאכים, יעו"ש. ושם באמור רד"ה והניף [לו, א] כי מיני מלאכים, יעו"ש. [כ]. ראה אוה"ת בראשית כרך ג תתקנו, א.

שהמלאכים אומרים שירה

הגמרא מתארת את הרקיע מעון, שבו כתות של מלאכי השרת אומרות שירה בלילה. מובאת בהערה כמקור לשירת המלאכים

חגיגה י"ב Chagigah 12b

שהמלאכים אומרים שירה

ה' יושב ושומע שירה מפי חיות"; מובא בהערה כמקור נוסף לשירת המלאכים.

עבודה זרה ג' Avodah Zarah 3b

הנשמות אומרים שירה

Pri Etz Chaim. הערת קה"ת: מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד

הערת קה"ת

וע' בשה"ק להרח"ו ח"ג ש"ב. ע' ת"ז (תכ"ב) סה, ב. דיוקנו של יעקב חקוקה בכסא הכבוד וכ"ה בלקח טוב ויצא (כח, יג). ובמ' אגדה (שם). ובכ"ר (פעי"ח [ג]). ובמדב"ר (רפ"ד). ואיכ"ר (ב, א [ב]). ובתנחומא [במדבר יט] במדבר עה"פ כל בכור וזכר. ופדרי"א (פלי"ח). ובתרגי דה"א (כא, טו). וע' רש"י חולין (צא, ב). ד"ה בדיוקנו. שם בפ"י רגמ"ה. וע' שבת (קנב, ב) נשמתי של צדיקים גנוזות תחת כסה"כ. וכ"ה אדרי"ג (פ"י). ובזח"ג (כט, ב) אי כל הנשמות "גוורות". וכ"ה להלן (קנב, ב) "גוורות". ובפרס לרמ"ק ז"ל ש' עשר ולא תשע (פ"ו) ושם אי חצובות. ועיין חולין (שם) שאין מ"ה אי שירה למע' עד שיאמרו ישראל למטה. וראה ב"ב (עה, ב) עתידי צדיקים שיאמרו לפניהם קדוש, וברש"י שם. [כ].

הנשמות אומרים שירה

הגמרא מלמדת שמלאכי השרת אינם אומרים שירה למעלה עד שישאלו אומרים שירה למטה. ההערה מביאה זאת בקשר לשירת הנשמות

חולין צ"א ב: Chullin 91b:15

מיתבי חביבין ישראל לפני הקב"ה יותר ממלאכי השרת שישאלו אומרים שירה בכל שעה ומלאכי השרת אין אומרים שירה אלא פעם אחת ביום ואמרי לה פעם אחת בשבת ואמרי לה פעם אחת בחודש ואמרי לה פעם אחת בשנה ואמרי לה פעם אחת בשבוע ואמרי לה פעם אחת ביובל ואמרי לה פעם אחת בעולם

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הנשמות אומרים שירה

נשמות הצדיקים גנוזות תחת כיסא הכבוד; ההערה מביאה זאת בקשר למקורן של הנשמות

שבת קנ"ב ב: Shabbat 152b:13

אמר לקה הווא מינא לרבי אבהו: אמריתו נשמתי של צדיקים גנוזות תחת כסא הכבוד. אובא טמא, היכא אסקיה לשמואל בנגידא? אמר לקה: התם בתוך שנים עשר חדש הוה, דתנא: כל שנים עשר חדש גופו קיים, ונשמתי עולה ויורדת. לאחר שנים עשר חדש הגוף בטל

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

והי' מדי חודש בחדשו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

ישע"י סו"ס"י סו.

בסידור עם דא"ח ערה, ב: "כשהכין דוד בנין בהמ"ק". וראה באוה"ת נ"ך כרך ב ע' תתקלא.

מאי את אויבים בשער

"ולא יבושו כי ידברו את אויבים בשער". הגמרא שמביא אדמו"ר הזקן דורשת פסוק זה

תהילים קכ"ז: Psalms 127:5

אֲשֶׁרִי הַגֵּבֶר אֲשֶׁר מָלֵא אֶת־אֲשָׁפְתּוֹ מֵהֶם לֹא־יִבְשׁוּ כִּי־יִדְבְּרוּ אֶת־אֹיְבָיִם בַּשָּׁעַר:

Happy is the man that hath his quiver full of them; They shall not be put to shame, When they speak with their enemies in the gate.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ולהבין ענין קטרוג הזה של המלאכים

מאמר מאוחר המעתיק מכאן ואילך את הקטע הזה של המאמר

הערת קה"ת

קטע מכאן בסה"מ תרנ"ג ע' ריח. ובסה"מ תרנ"ד ע' רנג. וראה ד"ה בשעה שעלה משה — תשכ"א.

שהאדם הוא יותר נעלה

שם נוספות המילים "כדאיתא במדרש תהלים שם", המפנות למדרש כמקור לכך שהאדם נעלה יותר

הערת קה"ת

בסה"מ שם נוסף: כמ"ש במד"ת שם.

"מה אנוש כי תזכרנו?" המדרש שם פסוק זה כפי המלאכים שהתנגדו לכריאת האדם

תהילים ח: Psalms 8:5

מַה־אָנוֹשׁ כִּי־תִזְכְּרֵנוּ וּכְן־אָדָם כִּי תִפְקְדֵנוּ:

What is man, that Thou art mindful of him? And the son of man, that Thou thinkest of him?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

למילים האלה Kiddushin 72 הערת קה"ת מפנה ל

Kiddushin 72 ע"כ יידושין

המדרש על "ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישרים אתו". הוא מובא כדוגמה נוספת למקום שבו "אויבים" מתפרש באופן בלתי צפוי

בראשית רבה נ"ד Bereshit Rabbah 54

פסקה 2

כי הנה מצינו שהמלאכים אומרים שירה

אור התורה מצטט את הקטע הזה של המאמר

הערת קה"ת

קטע מובא באוה"ת בראשית כרך ג תקנו, א.

שהמלאכים אומרים שירה

בקדושים נדונה שירת הנבראים והמלאכים, ובאמור מדובר בשני סוגי מלאכים; שניהם רקע לעניין שירת המלאכים כאן

הערת קה"ת

ע' חגיגה (יג, ב) ובתוד"ה מזיעתן, ובחולין (צא, ב). ובס' עמק המלך ש' קרית ארבע (פ"ה). ובש' שבע תיקונים (פ"א). ובחדא"ג חולין (שם ד"ה לא הגיע). וע"ע חגיגה (יב, ב) מלאכי השרת שאומרות שירה בלילה. ובחדא"ג (שם) העיר מע"ז (ג, ב) יושב ושומע שירה מפי חיות. וע"ל ס"פ קדושים (ל,

בסידור ערה, ד

בגרסת הסידור כתוב "על המשנה, כל בעלי השיר יוצאין בשיר", וכך מצוין המקור.

הערת קה"ת

"על ענין המשנה כל בעלי השיר יוצאין בשיר". וראה בהמ"מ לסה"מ תרל"ג ע"ר סט.

28 יילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון. החסידות מפרשת זאת כעלייה התמידית של הנשמות.

תהילים פ"ד:ח' Psalms 84:8

יֵלְכוּ מִחֵיל אֶל־חֵיל יִרְאֶה אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן:

They go from strength to strength, every one of them appeareth before G-d in Zion.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 3

ואשמע אחרי קול רעש גדול

למילים האלה Ezekiel 1:12 הערת קה"ת מפנה ל

יחזקאל א':י"ב Ezekiel 1:12

הערת קה"ת

יחזקאל א', יב.

30 "ואשמע אחרי קול רעש גדול: ברוך ה' ממקומו". הנביא שומע את שבח המלאכים כקול ממש. (בהערת קה"ת נדפס פרק א', כנראה במקום פרק ג').

יחזקאל ג':י"ב Ezekiel 3:12

וַתִּשָּׁאֲנִי רוּחַ וַאֲשַׁמַּע אַחֲרַי קוֹל רֶעֶשׂ גָּדוֹל בְּרוּךְ ה' מִמְּקוֹמוֹ:

Then a spirit lifted me up, and I heard behind me the voice of a great rushing: 'Blessed be the glory of the L-RD from His place';

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ואשמע את קול כנפיהם

יחזקאל שומע את כנפי החיות כקול מים רבים: דוגמה נוספת לקול מלאכים שנשמע לנביא.

יחזקאל א':כ"ד Ezekiel 1:24

וַאֲשַׁמַּע אֶת־קוֹל כְּנִפֵּיהֶם כְּקוֹל מַיִם רַבִּים כְּקוֹל־שִׁדִּי בְּלִכְתָּם קוֹל הַמָּלְאָה כְּקוֹל מַחְנֶה בְּעֶמְדָּם תִּרְפִּינָה כְּנִפֵּיהֶן:

And when they went, I heard the noise of their wings like the noise of great waters, like the voice of the Almighty, a noise of tumult like the noise of a host; when they stood, they let down their wings.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל א', כד.

ומשמיעים ביראה . . ברעש גדול

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

ברכת יוצר.

עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוהט

"עושה מלאכיו רוחות, משרתיו אש לוהט". אדמו"ר הזקן מפרש שהפסוק

והיה מדי חודש בחדשו

"והיה מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפניי". החסידות משתמשת בפסוק לתיאור עליית התקופתית של הנשמות מגן עדן התחתון לעליון.

ישעיהו ס"ו:כ"ג Isaiah 66:23

וְהָיָה מִדִּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבוֹא כָּל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמֵר ה'

And it shall come to pass, that from one new moon to another, and from one sabbath to another, shall all flesh come to worship before Me, Saith the L-RD.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

שו"ה שיר — דוקא

המאמר הזה מסביר את מהות השירה ומדוע העלייה נעשית באמצעות שירה.

הערת קה"ת

ע' תו"א ד"ה ושם אחיו יובל. ובד"ה שה"ש הא' פ"ג. [כ].

כל בעלי השיר יוצאין בשיר

המשנה קובעת שבעלי חיים שעליהם טבעת, שיר, רשאים לצאת עמה ולהיות מונהגים באמצעותה בשבת. אדמו"ר הזקן מפרש "שיר" כשירה: כל עלייה נעשית באמצעות שירה.

שבת נ"א ב:ח"י-י"ב Shabbat 51b:8-10

וְכָל בְּעָלֵי הַשִּׁיר יוֹצְאִין בְּשִׁיר וְנִמְשָׁכִין בְּשִׁיר. וּמִזֵּין עֲלֵיהֶן, וְטוֹבְלֵן בְּמִקְוָם. גְּמִי מַאי "נִאָּקָה בְּחֻטִּים"? אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה: נִאָּקְתָּא חִיּוֹרֵת בְּזִמְמָא דְּפִרְזָלָא. "וְלֹבְדִקִּים בְּפִרְוִמְבָּא" — אָמַר רַב הוֹנָא: חֲמָרָא לֹבָא בְּפִגִּי דְּפִרְזָלָא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת נא, ב.

בלק"א הגדול

העורכים מציעים שהכוונה לדברים שבסוף הספר, בחלק ליקוטים חדשים.

הערת קה"ת

אפ"ל כוונתו הקי' מ"ש לבסוף הסי' בליקוטים חדשים. [כ].

כמבואר בלק"א הגדול

הוא מציע ש"בעלי השיר" הם המלאכים: עלייתם היא יציאה מגבולות גופם, ואילו הנשמות, שאין להן גוף כפי שמוסבר במאמר זה, זקוקות לעלות רק מפני שהשגתן מוגבלת.

הערת קה"ת

בד"ה באתי לגני תש"ל סעיף ח (נדפס בסה"מ מלוטט ח"ו ע' צה) מביא זה, וראה שם בהערה 48 שכאן מבאר (לקמן) שגם עליית הנשמות היא ע"י שיר: "ואולי יש לומר דזה שארז"ל "בעלי השיר יוצאין בשיר" ד"בעלי השיר" הם המלאכים — ראה שם הערה בשולי העמוד] (שנק' בשם בהמות וחיות). הוא — כי העלי' דמלאכים היא שהם יוצאים מהגבלה דהגוף שמגביל אותם, משאי"כ נשמות [שאינן להם גוף, כמבואר בלקו"ת ברכה שם] — [כאן]. זה שהם צריכין לעלי' הוא לפי שההשגה שלהם מצד עצמה היא בהגבלה. וכמארז"ל הנ"ל שאומר "יוצאין בשיר" מדבר ביציאה מההגבלה דהגוף [כדוגמת יציאה כפשוטה, שהיא יציאה מהמקום שהי' שם (ולא שיוצא מעצמותו)], ועלי' זו ד"יוצאין בשיר" היא רק במלאכים ("בעלי השיר"). ולא בנשמות. "עכ"ל שם. מובא גם בד"ה שירו לה' שיר חדש — תשליה (הנחה בלתי מוגה).

וכן חסדיאל ע"ש חסד וכן אהביאל ע"ש חסד הנקרא אהבה. וכן ע"ש כל שאר הפעולות. והטעם ...

Pardes Rimmonim (Public Domain)

38

המלאכים יש להם גוף

הרמב"ם כותב שאין למלאכים גוף; לפי הערת קה"ת, כוונתו היא שאין להם גוף גשמי.

משנה תורה, Mishneh Torah, Foundations of the Torah 2:3 הלכות יסודי התורה ב'ג:

... ואין גלמים כשאר גלמים ולא צורתם כשאר צורות. ומהן ברואים צורה בלא גלם כלל והם המלאכים. שהמלאכים אינם גוף וגויה אלא צורות נפרדות זו מזו:

All that which the Holy One, blessed is He! created in His world, is divided into three types: (a) Composite creatures of matter and form; they are beings which undergo constant changes, as the bodies of man, beasts, plants and minerals; (b) Composite beings of matter and form which do not undergo changes of either body or form as the former, but their forms remain forever set in their body unchanged; they are: the planets and the stars around them; their matter is unlike other matter and their forms are ...

Torat Emet 363 (Public Domain) • Mishnah Torah, Yod ha-hazakah, trans. by Simon Glazer, 1927 (Public Domain)

39

שיש מלאך גדול מהלך ת"ק שנה ויש מלאך בשליש העולם

הגמרא מתארת את גודלם העצום של החיות, הנמדד במהלך חמש מאות שנה, ומובאת כמקור לגודלם המרחבי של המלאכים.

חגיגה י"ג Chagigah 13a

חולין צ"א Chullin 91b

הערת קה"ת

ראה חגיגה יג, א. וראה ג"כ חולין צא, ב. עי' לעיל האזינו (עד, ד). וש"נ. [כ].

פסקה 4

40

ולכן השירה שלהם . . שנסמעת לאוזני הנביא

הוא מוסיף שהמלאכים מושרשים בשם אלקים, בבחינת הכלים, שהם מוגדרים ומוגבלים, ואילו הנשמות מושרשות בשם הוי', בבחינת האורות, שאינם מוגבלים.

הערת קה"ת

בד"ה בשעה שעלה תשכ"א מוסיף תוספות ביאור: "לפי שהמלאכים שרשם משם אלקים בחי הכלים, הרי הכלים הם במדידה והגבלה, משא"כ הנשמות ששרשם משם הוי' בחי האורות הרי האורות אינם במדידה והגבלה" ע"ש. ובסה"מ תרנ"ג ותרנ"ד שם.

פסקה 5

41

וירא והנה שלשה

"וישא עיניו וירא והנה שלושה אנשים...": המלאכים שביקרו את אברהם נראו כאנשים.

בראשית י"ח:2 Genesis 18:2

וַיֵּשָׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נֹצְבִים עָלָיו וַיֵּרָא וַיִּרְץ לִקְרֹאתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל וַיִּשְׁתַּחוּ אַחֲרָהּ:

מתאר את גופי המלאכים.

Psalms 104:4 תהילים ק"ד:4

עֲשֵׂה מַלְאָכָיו רוּחוֹת מְשַׁרְתָּיו אֵשׁ לֹהֵט:

Who makest winds Thy messengers, the flaming fire Thy ministers.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, ד. ועי' לקי' שה"ש ד"ה שניך פ"ג (לו, ב-ג). [כ].

34

וכמ"ש הרמב"ן

תורה אור מביא גם הוא את דברי הרמב"ן שלמלאכים גופים העשויים מאוויר פשוט ומאש פשוט.

הערת קה"ת

בסוף שער הגמול. מובא גם בתו"א ד, א. ראה תניא פרק מ. ראה לשון הרמב"ן באוה"ת בראשית כרך ג תקנו, סע"ב.

35

המלאכים . . לפי שיש להם גופים . . וכמ"ש הרמב"ן

ההערה מביאה אותו כמקור לדעה שגם למלאכי אצילות יש "גוף"

הערת קה"ת

אפילו דאצילות (אגה"ק ס"ד). ראה ע"ח ש"נ פ"ח. וראה ג"כ פרדס שער כד פ"א. פט"א. וכמ"ש הרמב"ן — (הובא בתו"א ד, ב. לקו"ת צח, א). ומש"כ הרמב"ם בהל' יסוה"ת פ"ב, ה"ג (הובא ברמב"ן סוף שער הגמול) ובמו"נ ח"א פמ"ט, עכצ"ל ששולל גוף גשמי. וראה מורה נבוכים ח"ב פ"ו. ובפרדס שער ו, פ"ו. ועדיין צ"ע. — לקו"ש ח"ט ע' 405. באוה"ת בראשית כרך ג תקנו, א ומצ"ן לסידור שער הק"ש בד"ה להבין ההפרש בין ק"ש לשמו"ע "כי כל מלאך יש לו חומר וצורה כמו נפש וגוף, וגם נתבאר שרש התהוותו הוא מבחי' כלים דו"נ דאצי שנעשי נשמה לע"ס דבי"ע" ע"ש.

36

המלאכים יש להם גוף

מובא בהערת קה"ת כמקור לכך שיש למלאכים מעין גוף

עץ חיים נ"ט:10-9 Sefer Etz Chaim 50:9-10

... דאופני קודש דעשיה ואחר הי"ג שנה נכנסים הטו"ר שברוח דיצירה הנקרא עולם המלאכים לכן היצ"ט ויצה"ר נקרא מלאכים ממש שהם רוח טוב ורוח רע כמ"ש עושה מלאכיו רוחות כי האדם עצמו הוא נפש הטוב מאופנים הנ"ל השורה על הגוף דאדמה דדי' יסודין לכן נק' אדם לשון אדמה אך הרוח נקרא יצה"ט שהוא מעולם היצירה מהטוב שבהם שהם רקיעים של היצירה ורוח רע של יצה"ר משמרי היצירה נמצא כי האדם הוא הנפש דאופנים והתחלת יצה"ר הנכנס כשנולד הוא נפש היסודין והיצה"ט שהוא רוח טוב דיצירה נכנס אחר י"ג שנים ואז ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

37

המלאכים יש להם גוף

מובא בהערת קה"ת, בציון פרק ט"ו של אותו שער, לעניין מהות ה"גוף" של המלאכים.

פרדס רמונים כ"ד:ט"ו-16 Pardes Rimmonim 24:15-16

... עוד בארו המפרשים שכל מלאך שסוף שמו אל כמו מיכאל יניקתו מצד ספי' החסד, וכל שם שסופו י"ה יניקתו מצד הת"ת, וכל שם שסופו ך' פשוטה יניקתו מצד הגבורה ואין לחפש אחריהם שכולם יוצאים מהפסוקים. אמנם יש להם סמך בפסוק ע"ד המספר וכיוצא בו. ושאר שמות שאין להם סימן מאלו הג' יוצאים מהפסוקים עכ"ל. עוד למדנו בתקונים שיניקת המלאכים מספירות ידועות ופעולתם כפעולות הספירות ושמן על שם הספי' כמו גבריאל על שם הגבורה

and he lifted up his eyes and looked, and, lo, three men stood over against him; and when he saw them, he ran to meet them from the tent door, and bowed down to the earth, Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית יח, ב. וראה ברש"י שם.

42 ו ירא והנה שלשה

רש"י מסביר שהשלושה היו מלאכים, שכל אחד מהם נשלח למשימה אחת. הערת קה"ת מפנה אליו.

Rashi on Genesis 18:2:יח:ב"על בראשית

והנה שלשה אנשים. אחד לבשר את שרה ואחד להפך את סדום ואחד לרפאות את אברהם, שאין מלאך אחד עושה שתי שליחויות (בראשית רבה). תדע לך, שכן כל הפרשה הוא מזכירן בלשון רבים ויאכלו, ויאמרו אליו, ובבשורה נאמר ויאמר שוב אשוב אליך, ובתפיכת סדום הוא אומר כי לא אוכל לעשות דבר לבקלי הפכי, ורפאל שרפא את אברהם הלא משם להציל את לוט; הוא שנאמר ויהי כהוציאם אתם הוצא ויאמר המלט על נפשך, למדת שהאחד היה מציל (בראשית ...

AND BEHOLD THREE MEN — one to announce to Sarah the birth of a son, one to overthrow Sodom, and one to cure Abraham, for one angel does not carry out two commissions (Genesis Rabbah 50:2). You may know that this is so because throughout this section it (Scripture) mentions them in the plural — “and they ate” (Genesis 18:8), “and they said unto him” (Genesis 18:9) — whilst in the case of the announcement it states, (Genesis 18:10) “And he said, I will certainly return unto ...

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain)

43 להתלבש עד שיתגלו ויתראו משא"כ הנשמות

שם מובא הסבר ארוך התולה את ההבדל במקור: המלאכים באים מחיצוניות הכלים, שהיא הארה בלבד, ולכן הם יכולים להתלבש; הנשמות באות מפנימיות הכלים, המאוחדת באמת עם עצם האור, ולכן הן מופשטות מכל חומר וגוף.

הערת קה"ת

בסה"מ שם יש כאן ביאור ארוך בענין שרש ההפרש בין נשמות למלאכים הוא מצד שרשן ומקורן ומסיים: “דמלאכים שרשן מהאור וחיות דחיצוניות הכלים שהוא רק בחי' הגילוי לבד, ולכן ה"ה באים בבחי' התלבשות. משא"כ הנשמות שהם מפנימיות הכלים שמיוחדים ממש עם עצמות האור כנ"ל ה"ה מופשטים מכל בחי' חומר וגוף” ע"ש.

44 קדוש

”קדוש קדוש קדוש”: שבח השרפים, הפסוק הראשון שבקדושה

ישעיהו ו:ג: Isaiah 6:3

וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת מְלֵא כְלֵהָרָץ כְּבוֹדוֹ:

And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is the L-RD of hosts; The whole earth is full of His glory.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

45 וברוך

”ברוך כבוד ה' ממקומו”: הפסוק השני שבקדושה

יחזקאל ג:י"ב: Ezekiel 3:12

וַתֵּשֶׂאנִי רוּחַ וְאֶשְׁמַע אַחֲרַי קוֹל רֵעַשׂ גָּדוֹל בְּרוּךְ ה' מִמְּקוֹמוֹ:

Then a spirit lifted me up, and I heard behind me the voice of a great rushing: 'Blessed be the glory of the L-RD from His place';

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

46 סדר קדושה של המלאכים . קדוש וברוך וימלוך

אור התורה כותב שהמלאכים אינם אומרים "ימלוך", מפני שמלכות שורה בעשיה והמלאכים הם מבריאה ויצירה, אך מציין שהמאמר הזה עצמו אומר שהם אומרים אותו.

הערת קה"ת

באזה"ת פ' פנחס כרך ו ע' איתתקמו כי: "טעם שמלאכים אין אומרים ימלוך משום דמלי מקנא בעשי והמלאכים הם בריאה ויצירה. ובתורת חנוכת בהמ"ד דלאדי ע"פ מזמור שיר חנוכת [— הכוונה לכאן] ראיתי כי דמלאכים אומרים ימלוך" עכ"ל.

47 וימלוך

”ה' ימלוך לעולם ועד”: הפסוק השלישי שבקדושה

תהילים קמ"ו: Psalms 146:10

יְמֹלֶךְ הָאֵלֹהִים לְעוֹלָם אֱלֹהֵינוּ יְיָ לְדֹר וָדֹר הַלְלוּ־קָה:

The L-RD will reign for ever, Thy G-d, O Zion, unto all generations. Hallelujah.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

48 יש להם עת קבוע לומר שירה

הגמרא אומרת שישאל אומרים שירה בכל שעה, ואילו מלאכי השרת אומרים שירה פעם ביום בלבד, או לפי דעות אחרות פעם בשבוע, בחודש, בשנה, ואף פעם אחת בכל הזמנים.

חולין צ"א ב:י"ג-י"ד: Chullin 91b:13-14

(בראשית לב, כז) ויאמר שלחני כי עלה השחר אמר לו גנב אתה או קוביוסטוס אתה שמתירא מן השחר אמר לו מלאך אני ומיום שנבראתי לא הגיע זמני לומר שירה עד עכשיו מסייע ליה לרב חננאל אמר רב דאמר רב חננאל אמר רב שלש כתות של מלאכי השרת אומרות שירה בכל יום אחת אומרת קדוש ואחת אומרת קדוש ואחת אומרת קדוש הי צבאות

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

ראה חולין צא, ב.

49 סלה בלי הפסק

למילים האלה Eruvin 4a הערת קה"ת מפנה ל

עירובין ד' Eruvin 4a

הערת קה"ת

עירובין ד, א.

50 וגם סלה בלי הפסק

הגמרא מלמדת שבכל מקום שנאמרים בו "נצח", "סלה" או "ועד", משמעותם לעולם וללא הפסק. בהערת קה"ת נדפס דף די ע"א, כנראה

במקום דף ג"ד ע"א

Eruvin 54a:12-13ג"כ-י"ב

רְבָא אָמַר מֵהָכָא: "תַּאֲוֹת לְבוֹ נְתַתָּה לּוֹ וְאַרְשֶׁת שְׁפָתָיו בַּל מְנַעַת סְלָה",
אִימָתִי תַאֲוֹת לְבוֹ נְתַתָּה לּוֹ — בְּזֶמֶן שְׁאַרְשֶׁת שְׁפָתָיו בַּל מְנַעַת סְלָה. רְבָא
רְמִי: כְּתִיב "תַּאֲוֹת לְבוֹ נְתַתָּה לּוֹ". וְכְתִיב "וְאַרְשֶׁת שְׁפָתָיו בַּל מְנַעַת
סְלָה". זָכָה — תַּאֲוֹת לְבוֹ נְתַתָּה לּוֹ. לֹא זָכָה — וְאַרְשֶׁת שְׁפָתָיו בַּל מְנַעַת
סְלָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסקה 6

51 אמרו מה אנוש

שאלת המלאכים "מה אנוש?", המתפרשת כאן כהתנגדות לירידת הנשמה
לתוך גוף.

Psalms 8:5ה'ה:ח

מֶה־אָנוֹשׁ כִּי־תִזְכְּרֵנוּ וּבִן־אָדָם כִּי תִפְקְדֵנוּ:

What is man, that Thou art mindful of him? And the son of
man, that Thou thinkest of him?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

52 ושתדד דוקא בגוף גשמי ממש שע"ז יהיה דירה בתחתונים

הוא מסביר שמגבלות גופם של המלאכים אינן מספיקות: נחוצות מגבלות
מהסוג שבו יכול להתקיים יצר הרע.

הערת קה"ת

"היינו שאינו מספיק המצרים והגבולים של גופות המלאכים כי אם צריך
למצרים וגבולים כאלו ששיך בו יצה"ר" — ד"ה בשעה שעלה משה תשכ"א
(הנחה).

53 יהי דירה בתחתונים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תנחומא נשא טז. וראה שם בחקתי ג, ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו.

54 שע"ז יהיה דירה בתחתונים

המדרש אומר שהי ביקש לעשות לו דירה בתחתונים. אדמו"ר הוקן מצוין
זאת כמסרת ירידת הנשמה

Midrash Tanchuma, Nasso 16:1א"י:טז

... בְּאֵתִי לִגְנִי אֲחֹתִי כֶּלֶה (שה"ש ה, א). אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן,
בְּשַׁעַת שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, נִתְאַוָּה שֶׁיְהִי לּוֹ דִּירָה
בְּתַחְתּוֹנִים כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ בְּעֵלְיוֹנִים. בָּרָא אֶת הָאָדָם וְצִוָּה אוֹתוֹ וְאָמַר לוֹ:
מִכָּל עֵץ הֵגֵן אָכַל תֹּאכַל, וּמִעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ
(בראשית ב, טז-יז). וְעָבַר עַל צִוּיוֹ. אָמַר לָקַח הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כֶּה
הִיִּיתִי מִתְאַוָּה שֶׁיְהִי לִי דִירָה בְּתַחְתּוֹנִים כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ לִי בְּעֵלְיוֹנִים, וְדָבָר
אֶחָד צִוִּיתִי אוֹתָהּ וְלֹא שָׁמְרָתָּ אוֹתוֹ. מִיָּד סָלַק הַקָּדוֹשׁ ...

(Numb. 7:1), "So it came to pass on the day that Moses had
finished." Rav says, "Every place where it is stated, 'So it
came to pass (wayehi),' [is referring to] something new"; but
R. Simeon says, "Every place where it says, 'So it came to
pass (wayehi)' [is referring to] something which existed, has
ceased [to exist] for a long time, and has returned to be as it
was. 5:7. This text is related (to Cant. 5:1), "When I come to
my garden, my sister bride." R. Samuel bar ...

Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain) • Townsend 1989
translation of Midrash Tanhuma, S. Buber Recension, edited and

יהיה דירה בתחתונים

מקום נוסף שבו המדרש מדבר על דירת ה' למטה; הערת קה"ת מביאה אותו
יחד עם מדרש תנחומא

Bamidbar Rabbah 13:6ר"ג:יג

56 משא"כ במלאכים

הם מוסיפים את הטעם: גופם של המלאכים עדין ורוחני יותר

הערת קה"ת

"שהגוף שלהם הוא דק ורוחני יותר" — בסה"מ תרנ"ג ותרנ"ד שם.

57 ועמ"ש בד"ה וייצר ה'

זהו המאמר על יצירת האדם מעפר שאליו הטקסט עצמו מפנה

הערת קה"ת

תו"א ג, ד. בסה"מ תרנ"ג וסה"מ תרנ"ד נעתק הלשון מתו"א בענין שנשתנה
יצירת גוף האדם משאר כל הנבראים.

58 וייצר ה' אלקים את האדם עפר

"וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה". זהו פתיחתו של המאמר
בתורה אור שאליו מפנה הטקסט

Genesis 2:7ז"ז:ב

וַיִּיצֶר ה' אֱלֹקִים אֶת־הָאָדָם עֹפָר מִן־הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נֶשְׁמַת חַיִּים
וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה:

Then the L-RD G-d formed man of the dust of the ground,
and breathed into his nostrils the breath of life; and man be-
came a living soul.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

59 והיה בו גילוי מבחי' שלמעלה מהשתלשלות

בנקודה זו הם מוסיפים הסבר להבדל בין המשכן לבניין שבשילה

הערת קה"ת

בסה"מ תרנ"ג וסה"מ תרנ"ד יש כאן ביאור בענין ההפרש בין משכן לבנין
שילה.

60 ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". לשון הריכם "בתוכם" מלמדת שהי שוכן
בתוך בני ישראל

Exodus 25:8ח"ח:כ"ה

וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם:

And let them make Me a sanctuary, that I may dwell among
them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

61 ואהי להם למקדש מעט

"ואהי להם למקדש מעט" בגלות: בתי הכנסת ובתי המדרש נושאים את
קדושת בית המקדש

Ezekiel 11:16ז"ט:יא

לָכֵן אָמַר כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי ה' כִּי הִרְחַקְתִּים בְּגוֹיִם וְכִי הִפְצִיתִם בְּאַרְצוֹת
וַאֲהִי לָהֶם לְמִקְדָּשׁ מְעַט בְּאַרְצוֹת אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁם:

therefore say: Thus saith the L-rd GOD: Although I have re-
moved them far off among the nations, and although I have
scattered them among the countries, yet have I been to them
as a little sanctuary in the countries where they are come;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 8

62

פני הוי

"שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלקיך; אדמו"ר הזקן מציין את לשון הרכים "פנים", משום שכל אדם מקבל את הגילוי לפי מידתו.

דברים ט"ז:16 Deuteronomy 16:16

שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלקיך במקום אשר יבחר בזה המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות ולא יראה את פני ה' ריקם:

Three times in a year shall all thy males appear before the L-RD thy G-d in the place which He shall choose; on the feast of unleavened bread, and on the feast of weeks, and on the feast of tabernacles; and they shall not appear before the L-RD empty;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

63

ולא יראו פני ריקם

"ולא יראו פני ריקם": הציווי להביא קרבן בעת העלייה לרגל. אדמו"ר הזקן מסביר שעיקר הראייה הוא ההשתחויה, והפסוק מוסיף את הקרבן

שמות כ"ג:15 Exodus 23:15

את חג המצות תשמר שבועת ימים תאכל מצות כאשר צויתך למועד חדש האביב כיבו יצאת ממצרים ולא יראו פני ריקם:

The feast of unleavened bread shalt thou keep; seven days thou shalt eat unleavened bread, as I commanded thee, at the time appointed in the month Abib—for in it thou camest out from Egypt; and none shall appear before Me empty;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

64

ואומרים דבר שבקדושה כשיש עשרה

ההלכה שקדיש, קדושה ודברים אחרים שבקדושה נאמרים רק במניין של עשרה גברים מבוגרים. אדמו"ר הזקן מסביר שעשרה המתכנסים ממשכים את כנסת ישראל שלמעלה

שולחן ערוך, אורח חיים 55:1 Shulchan Arukh, Orach Chayim 55:1

דיני קדיש. וכו' כב סעיפים: אומרים קדיש וא"א אותו בפחות מ" זכרים בני חורין גדולים שהביאו כי שערות וה"ה לקדושה וברכו שאין נאמרין בפחות מעשרה:

Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain)

65

בנים אתם לה' אלקיכם

"בנים אתם לה' אלקיכם": הנשמות הן כבנים לה', שורשן בשכינה, ולכן הן יכולות להתמזג בה

דברים י"ד:1 Deuteronomy 14:1

בנים אתם לה' אלקיכם לא תתגדדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת:

Ye are the children of the L-RD your G-d: ye shall not cut yourselves, nor make any baldness between your eyes for the dead.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

66

הרי היו הנפילים

"הנפילים היו בארץ בימים ההם". המסורת דורשת זאת על מלאכים שנפלו כשירדו לעולם הזה

בראשית ו':4 Genesis 6:4

הנפילים היו בארץ בימים ההם וגם אחר יבן אשר יבאו בנִי האֱלֹהִים אֶל־בנות האדם וילדו להם הֵם הַגִּבֹּרִים אֲשֶׁר מְעוֹלָם אָנְשֵׁי הַשָּׁם:

The Nephilim were in the earth in those days, and also after that, when the sons of nobles came in unto the daughters of men, and they bore children to them; the same were the mighty men that were of old, the men of renown.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 9

67

ה' אמר לשכון

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

מ"א ח, יב.

68

ה' אמר לשכון

דברי שלמה בחנוכת המקדש: "ה' אמר לשכון בערפלי". החנוכה הכינה את הדרך להשראה זו

מלכים א ח':12 I Kings 8:12

אָמַר שְׁלֹמֹה ה' אָמַר לִשְׁכֹּן בְּעֶרְפֶּל:

Then spoke Solomon: The L-RD hath said that He would dwell in the thick darkness.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

69

וענין חנוכה זו הוא מלשון חינוך

מאמר חנוכה בתורה אור שמסביר גם הוא את הקשר בין חנוכה לחינוך

הערת קה"ת

ראה תו"א כט, ד. לעיל נשא כט, ב. שער אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פל"ז. לקו"ש חכ"ה ע' 383 ואילך.

70

חנוך לנער ע"פ דרכו

"חנוך לנער על פי דרכו". אדמו"ר הזקן קושר בין חינוך לחנוכה

משלי כ"ב:6 Proverbs 22:6

תִּנְחַל לְנֶעֶר עַל־פִּי דְרָכּוֹ גַם כִּי־יָקִין לֹא־יִסּוּר מִמֶּנָּה:

Train up a child in the way he should go, And even when he is old, he will not depart from it.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי כב, ו.

71

שני כבשים כהלכתם

קרבן התמיד של שני כבשים, העבודה הקבועה שהקרבנות של החנוכה נוספו עליה

במדבר כ"ח:3 Numbers 28:3

וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאֵשֶׁה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַה' כְּבָשִׂים בְּנִי־שָׁנָה תְּמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תָּמִיד:

And thou shalt say unto them: This is the offering made by fire which ye shall bring unto the L-RD: he-lambs of the first year without blemish, two day by day, for a continual burnt-offering.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת

ראה במדבר כח, ג.

72 פר בן בקר כו' ולזבח השלמים

קרבנות הנשיאים בחנוכת המשכן, שהחלו בפר בן בקר; השלמים מופיעים בפסוק יז.

Numbers 7:15 ט"ו: במדבר ז'

פר אחד בן־בקר אֵיל אחד כֶּבֶשֶׁ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָה לְעֹלָה:

one young bullock, one ram, one he-lamb of the first year, for a burnt-offering;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת

במדבר ז, טו ואילך.

73 ויזבח שלמה מאה ועשרים אלף צאן

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

מ"א ח, סג.

74 ויזבח שלמה מאה ועשרים אלף צאן

הקרבנות הרבים שהקריב שלמה בחנוכת בית המקדש, "התוספת" שציננה את תחילתו.

I Kings 8:63 ט"ז: מלכים א ח':

וַיִּזְבַּח שְׁלֹמֹה אֶת זֶבֶח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר זָבַח לַיהוָה בְּקָר עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם אֶלֶף וְצֹאן מֵאָה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף וַיַּחֲנֹכוּ אֶת־בֵּית ה' הַמֶּלֶךְ וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

And Solomon offered for the sacrifice of peace-offerings, which he offered unto the L-RD, two and twenty thousand oxen, and a hundred and twenty thousand sheep. So the king and all the children of Israel dedicated the house of the L-RD.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

75 סדי"ה זאת חנוכת המזבח

זהו המאמר על חנוכת המזבח שאליו מפנה הטקסט; הקטע המצוטט עוסק ב"רעש הגדול" של האופנים והחיות ובהתעוררות שהוא מביא, כרקע לאורות הנוספים של החנוכה.

הערת קה"ת

לעיל פי' נשא כט, סע"א.

76 ואומרים דבר שבקדושה כשיש עשרה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

שו"ע או"ח רס"י נה.

77 בנינים אתם להי אלקיכם

הקטע מופיע למטה Deuteronomy 14:1 המילים כאן מצטטות את

Deuteronomy 14:1 א"ד: דברים י"ד

בָּנִים אַתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְדוּ וְלֹא־תִשְׁמֹו קָרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לָמֶת:

Ye are the children of the L-RD your G-d: ye shall not cut yourselves, nor make any baldness between your eyes for the dead.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים יד, א.

78 המלאכים . . כשיורדים למטה הרי היו הנפלים

למילים האלה Zohar I, 23a הערת קה"ת מפנה ל

Zohar I, 23a כג, זח"א כג,

הערת קה"ת

ראה ילקוט שמעוני בראשית רמז מד. זח"א כג, א. כה, א-ב.

79 ובד"ה בכ"ה בכסלו

מאמר החנוכה שאליו מפנה הטקסט בעניין האורות הנוספים של החנוכה

הערת קה"ת

תו"א כט, ד.

10 פסקה

80 זה קרבן נחשון

"זה קרבן נחשון בן עמינדב": קרבנו של הנשיא הראשון, המתואר במלואו

Numbers 7:17 י"ז: במדבר ז'

וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים בְּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְּוֹדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבֹן נַחֲשֹׁן בֶּן־עַמִּינָדָב:

and for the sacrifice of peace-offerings, two oxen, five rams, five he-goats, five he-lambs of the first year. This was the offering of Nahshon the son of Amminadab.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

81 זה קרבן נתנאל

"זה קרבן נתנאל בן צוער": קרבנו הזהה של הנשיא השני, המתואר שוב במלואו.

Numbers 7:23 כ"ג: במדבר ז'

וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים בְּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְּוֹדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבֹן נַתְנָאֵל בֶּן־צֹעֵר:

and for the sacrifice of peace-offerings, two oxen, five rams, five he-goats, five he-lambs of the first year. This was the offering of Nethanel the son of Zuar.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

82 והל"ל כן עשה נתנאל כו'

אור התורה דן בהרחבה בסיבה שהתורה חוזרת על קרבנות הנשיאים הזהים.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת נשא עי' רנד ואילך. ובפי' במדבר עי' לג.

83 ונשלמה פרים שפתינו

"ונשלמה פרים שפתינו": בגלות תופסים דברי התפילה והלימוד את מקום הקרבנות.

Hosea 14:3 ג' ד: הושע י"ד

קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה אֱמָרוּ אֵלָיו כָּל־תִּשְׁאָא עֲוֹן וְקַח־טוֹב וְנִשְׁלַמְה פְּרִים שְׁפָתֵינוּ:

Take with you words, And return unto the L-RD; Say unto Him: 'Forgive all iniquity, And accept that which is good; So will we render for bullocks the offering of our lips.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

הושע יד, ג.

84 כל העוסק בתורת עולה

"כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה". משום כך נכתבו קרבנות הנשיאים לדורות.

Menachot 110a:13-14 י"ג-י"ד

אמר רבי יצחק מאי דכתיב (ויקרא ו, יח) זאת תורת החטאת וזאת תורת האשם כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם: מתני' נאמר בעולת בהמה (ויקרא א, ט) אשה ריח ניחוח ובעולת עוף (ויקרא א, ט) אשה ריח ניחוח ובמנחה (ויקרא ב, ב) אשה ריח ניחוח לומר לך אחד המרכבה ואחד הממעט ובלבד שיכוין לבו לשמים:

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

מנחות קי, א.

85 וכמו שקורין בחנוכה ענין קרבנות הנשיאים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

שו"ע או"ח רס"י תרפד.

86 שקורין בחנוכה ענין קרבנות הנשיאים

ההלכה שבחנוכה קוראים בתורה את קרבנות הנשיאים

Shulchan Arukh, Orach Chayim 684:1 אורח חיים

תרפ"ד:א

סדר קריאת התורה בחנוכה. ובו ג סעיפים: קורים בקרבנות הנשיאים שבפרשת נשא שלשה בכל יום ומתחילים בברכת כהנים [וי"א שמתחילים ביום כלות משה [טור] וכן אנו נוהגין] וקורא אותו עם כהן ולוי וישראל קורא ביום הראשון [וי"א שהכהן קורא כל אותו הפרשה עד ביום הראשון והלוי והישראל קורין ביום הראשון] [מנהגים וכן נוהגין] ביום שני קורא כהן ביום השני עד פר אחד בן בקר ולוי עד ביום השלישי וישראל חוזר וקורא ביום השני ועל דרך זה בכל יום: הגה [וי"א שישראל קורא ביום שלאחריו דהיינו ביום הג' וכן בכל יום ...]

Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain)

87 בקי"ס נקרא הים ליי"ב גזרים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

ראה תנחומא בשלח י. וש"נ.

88 בקי"ס נקרא הים ליי"ב גזרים

המדרש שהים נקרא לשנים עשר נתיבים, אחד לכל שבט

Midrash Tanchuma, Beshalach 10:1 א"י:א

ואתה הרים את מטה. עשרה נסים נעשו להם על הים. נבקע להם הים ונבקע כמין כפה, שנאמר: נבקע במיטיו ראש פרזיו וגו' (חבקוק ג, יד). ונחלק לשנים עשר שבילים, שנאמר: ונטה את ידך על הים ונקעוהו. ונעשה נבשה, שנאמר: ובני ישראל הלכו ביבשה (שמות טז, יד). ונעשו כמין טיט, שנאמר (שמות יד, כט): דרכת בים סוסיך חמר מים רבים (שמות יד, טו). ונעשו המים פרוורים, שנאמר: אתה פוררת בענה ים (תהלים עד, יג). ונעשו סלעים סלעים. ...

And lift thou up thy rod (Exod. 14:16). Ten miracles were performed in their behalf at the sea. The sea was split asunder for them, and became a kind of vault, as it is said: Thou

hast struck through with his own rods the heads, etc. (Hab. 3:14). It was divided into twelve paths, as it is said: And stretch out thy hand over the sea and divide it (Exod. 14:16). It was turned into dry land, as it is said: And the children of Israel walked upon dry land ...

Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain) • Midrash Tanhuma - Yelammedenu, trans. Samuel A. Berman (CC-BY)

89 וע"ש ברבות פ' נשא

מדרש רבה על נשא מסביר שלקרבנו של כל נשיא הייתה משמעות וכוונה משלו.

Bamidbar Rabbah 13:1

90 שמזמור בכלי זמר בנבל וכנור

דיון מקביל בנגינה בכלים (זמר) בחלק החנוכה של הסידור

הערת קה"ת

ראה גם סידור שער חנוכה רעז, ג. וראה גם באוה"ת בראשית כרך ה תתקנ, א. ובכ"מ.

11 פסקה

91 וזהו מזמור שיר פ"י מזמור

שיחה העוסקת בהסבר הזה של מזמור ושיר

הערת קה"ת

ראה ספר השיחות תשמ"ט ח"א ע' 394.

92 בתודה וקול זמרה

"תימצא בה שמחה וששון, תודה וקול זמרה": הפסוק מובא כאן לעניין שבח המלאכים באמצעות כלי נגינה.

ישעיהו נ"א:ג: Isaiah 51:3

כִּי־נָחַם ה' צִיּוֹן נָחַם כָּל־תְּרַבְּתֶיהָ וַיֵּשֶׁם מִדְבָּרָהּ כְּעֵדֶן וַעֲרַבְתָּהּ כְּגִדְהִי שָׁשׂוֹן וְשִׁמְחָה יִמְצָא בָּהּ תוֹדָה וְקוֹל זִמְרָה:

For the L-RD hath comforted Zion; He hath comforted all her waste places, And hath made her wilderness like Eden, And her desert like the garden of the L-RD; Joy and gladness shall be found therein, Thanksgiving, and the voice of melody.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

93 שיר השירים

"שיר השירים": הפסוק שעליו מסביר מאמר נוסף המוזכר כאן את מהותו של השיר

Song of Songs 1:1 א"י:א

שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשֹׁלֹמֹה:

THE song of songs, which is Solomon's.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

94 ובלילה שירה עמי

"ובלילה שירה עמי": הפסוק שעליו נסמך המאמר בתורה אור שאליו מפנה הטקסט.

תהילים מ"ב:ט"ז Psalms 42:9

יוֹמָם יִצְוֶה ה' חֲסִדוֹ וּבַלַּיְלָה שִׁירָה עַמִּי תִפְלֶה לְאֵל חַיִּי:

By day the L-RD will command His lovingkindness, and in the night His song shall be with me, even a prayer unto the G-d of my life.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

95 בוזח"א ויצא (קמ"ח ב')

אותו קטע מהזוהר מובא שם; ההקשר עוסק במדרגה שלפניה "חשכה כאורה", למעלה מגילוי והעלם.

הערת קה"ת

מובא גם לעיל פ' ואתחנן ה, ב.

96 ועיין בוזח"א ויצא (קמ"ח ב')

כפי שמצוטט בטקסט: הזוהר בויצא בעניין ההבדל בין שירת הלויים לשמחת הכוהנים.

Zohar, Vayetzei 7:43-8:47 מ"ז:ח-מ"ז:ח

He said that prophecy is of the male world, whereas dreams are of the female world, and from the one to the other is a descent of six grades. Prophecy is from both the right side and the left side, but dreams are only from the left side. Dream branches out into many grades in reaching here below; hence dreams are universally diffused throughout the world, each man seeing the kind of dream that answers to his own grade. Prophecy, on the other hand, is confined to its own region.1The ...

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

97 וחסידיך ירננו

"כהניא אלביש צדק וחסידיה ירננו". הזוהר דורש זאת על שירתם הנעלית יותר של הכוהנים.

Psalms 132:9 ט"ב:ט

כהניך ילבשו צדק וחסידיך ירננו:

Let Thy priests be clothed with righteousness; And let Thy saints shout for joy.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

98 מלכותך מלי כל עולמים

"מלכותך מלכות כל עולמים": מלכות, השכינה, היא מקורם של כל העולמות, הנשמות והמלאכים כאחד.

Psalms 145:13 מ"ה:יג

מלכותך מלכות כל-עלמים וממשלתך בכל-דור ודור:

Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion endureth throughout all generations.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמה, יג.

99 אם עיקר שירה בפה או בכלי

מחלוקת הגמרא אם עיקר שירת המקדש היה בקולות הלויים או בכלים.

Arakhin 11a:2-3 ג"ב-ג"ב

ועבדי כהנים היו כו'. לימא בהא קמיפלגי, דמאן דאמר עבדים היו קסבר: עיקר שירה בפה, וכלי לבסומי קלא הוא דעבידא, ומאן דאמר לויים היו קסבר: עיקר שירה בכלי! ותסבירא? רבי יוסי מאי קסבר? אי קסבר: עיקר שירה בפה — עבדים סגיא, אי קסבר: עיקר שירה בכלי — לויים קענינו!

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ערכין יא, א. [כ].

12 פסקה

100 שיר מזמור לבני קרח

"שיר מזמור לבני קרח": כותרת בסדר הפוך, המתפרשת כירידת העליון אל התחתון.

Psalms 88:1 א"ח:א

שיר מזמור לבני-קרח על-מחלת לעגות משכיל להימן האזרחי:

A Song, a Psalm of the sons of Korah; for the Leader; upon Mahalath Leannoth. Maschil of Heman the Ezrahite.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים פח, א.

101 ובזח"ג ר"פ אחרי (דנ"ח ע"ב) מאי שיר מזמור

כפי שמצוטט בטקסט: הזוהר בתחילת פרשת אחרי שואל מה פירוש "שיר מזמור" ומכנה אותו שיר כפול.

Zohar, Achrei Mot 5:39-6:48 מ"ח:ט-מ"ח:ט

102 מזמור שיר ליום השבת

"מזמור שיר ליום השבת", כותרת נוספת בסדר מזמור ואחריו שיר

Psalms 92:1 א"ב:א

מזמור שיר ליום השבת:

A Psalm, a Song. For the sabbath day.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צב, א.

103 וכרמך לא תזמור

"וכרמך לא תזמור" בשנת השמיטה: זמר במשמעות של חיתוך וחלוקה

Leviticus 25:4 ד"ה:ד

ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה' שדה לא תזרע וכרמך לא תזמר:

But in the seventh year shall be a sabbath of solemn rest for the land, a sabbath unto the L-RD; thou shalt neither sow thy field, nor prune thy vineyard.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא כה, ד.

104 המשנה מסתיימת בכך שמזמור השבת הוא "מזמור שיר לעתיד לבוא, ליום שכולו שבת"

משנה תמיד ז'ד"ד: Mishnah Tamid 7:4

השיר שהיו הלויים אומרים במקדש, ביום הראשון היו אומרים (תהלים כ"ד:א), לה' הארץ ומלואה תבל וישבי בה. בשני היו אומרים (שם מח), גדול ה' ומהלל מאד בעיר אלקינו ה' קדשו. בשלישי היו אומרים (שם פב), אלקים נצב בעדן אל בקרב אלקים ישפט. ברביעי היו אומרים (שם צד), אל נקמות ה' אל נקמות הופיע וגו'. בחמישי היו אומרים (שם פא), הרנינו לאלקים עונו, הריעו לאלקי יעקב. בששי היו אומרים (שם צג), ה' מלך גאות לבש וגו'. בשבת היו ...

The following are the psalms that were chanted in the Temple. 1) On the first day they used to say, "The earth is the L-rd's and the fullness thereof, the world and they that dwell therein" (Psalms 24). 2) On the second day they used to say:

Likkutei Torah

הפרשה החסידית

על המהדורה

Hebrew text of Torah Ohr and Likkutei Torah and their marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes): © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

likuteitorah.com. תורגם מהמהדורה האנגלית של CC BY-NC 4.0. ביאורים והערות המקורות: CC BY 4.0. תרגום.

דרך Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) (Public Domain); OYW (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Sefer Etz Chaim (Public Domain); Pardes Rimmonim (Public Domain); Torat Emet 363 (Public Domain); Mishnah Torah, Yod ha-hazakah, trans. by Simon Glazer, 1927 (Public Domain); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain); Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain); Townsend 1989 translation of Midrash Tanhuma, S. Buber Recension, edited and supplemented by R. Francis Nataf (CC-BY); Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain); Midrash Tanhuma-Yelammedenu, trans. Samuel A. Berman (CC-BY); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY).

כשלשון המאמר לצדו, (openai/gpt-6-luna-pro:batch) בעזרת בינה מלאכותית likuteitorah.com התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

· Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725 הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו · Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). למה ללמוד, וברכות הרבי. likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/

© likuteitorah.com. או לספריית ליובאוויטש Sefaria מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל-

likuteitorah.com/he/likutei-torah/vezos-haberachah/5/ מתוך

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק